Περσοϊρακινός Πόλεμος. Ο πόλεμος μεταξύ Περσίας – Ιράκ, ο οποίος άρχισε στις 22 Σεπτεμβρίου 1980, χωρίς ωστόσο να κηρυχτεί, πριν παρέλθουν τα πρώτα έξι χρόνια του. Ο πόλεμος αυτός έληξε με την παρέμβαση του ΟΗΕ, στις 15 – 8 – 1988. Το Ιράκ αναμφίβολα επιτέθηκε πρώτο, ύστερα από συνοριακά επεισόδια και γενικότερη ψυχρή πολεμική του ισλαμικού καθεστώτος της Περσίας εναντίον του.

Τα αφορώντα στην έναρξη του πολέμου γεγονότα. Από την εποχή της πτώσης του σάχη και της ανόδου στην εξουσία του Χομεϊνί, η Τεχεράνη έκανε ό,τι μπορούσε για να εκδηλώνει την εχθρότητά της προς τα αραβόφωνα καθεστώτα και τις επεκτατικές της φιλοδοξίες, όπως αποδεικνύει το πλήθος των εχθρικών δηλώσεων της.

Στις 13 – 6 – 1979 ο αγιατολλάχ Χομεϊνί εξέδωσε διαταγή να κλείσουν τα σύνορα με το Ιράκ στην περιοχή του Κουρδιστάν, ενώ ο ραδιοσταθμός της Τεχεράνης διακήρυττε την πρόθεση του καθεστώτος να μη σεβαστεί τη συνθήκη του Αλγερίου, η οποία υπογράφηκε το 1975 και διευθετούσε το θέμα της μεθοριακής διένεξης ανάμεσα στο Ιράν και στο Ιράκ.

Στις 2 – 10 – 1979 ο διοικητής του σώματος των «Φρουρών της Επανάστασης», Αμπού Σαρίφ, δήλωνε ότι οι «Φρουροί της Επανάστασης δε θα ησυχάσουν αν δεν πετύχουν την πλήρη απελευθέρωση του Ιράκ και του Λιβάνου». Επίσης, στις 11 – 10 – 1979 στην περσική έκδοση της εφημερίδας «Καϊχάν» δημοσιευόταν η ακόλουθη δήλωση Ιρανού αξιωματούχου: «Ο Χομεϊνί είναι ο ηγέτης όλων των καταπιεσμένων του κόσμου τούτου και υπό την ηγεσία του ο λαός του Ιράκ θα σωθεί από το καθεστώς του Σαντάμ».

Στις 28 – 3 – 1980 το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων μετέδωσε δήλωση του Ιρανού υπουργού Εξωτερικών ότι «η ιρακινή κυβέρνηση αντιπροσωπεύει ένα καθεστώς παράνομο».

Ακολούθησε, τότε, μια ατελείωτη σειρά εκφοβιστικών πράξεων, τις οποίες υποκίνησε στη συνέχεια η Περσία:

Το πρωί της 1. Απριλίου 1980 ομάδα Ιρανών εγκαθέτων επιτίθεται σε φοιτητική συγκέντρωση στο Πανεπιστήμιο «Αλ Μουστανσιρίγια» της Βαγδάτης. Στα επεισόδια χάνουν τη ζωή τους τρεις φοιτητές, τραυματίζεται στην πλάτη ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ταρέκ Αζίζ, ενώ δεκάδες είναι και οι τραυματίες φοιτητές. Τρεις ημέρες αργότερα, στην κηδεία των φοιτητών αυτών, άλλοι Πέρσες τοποθετούν βόμβα στο συγκεντρωμένο πλήθος, με αποτέλεσμα να χάσει τη ζωή του ένα άτομο και να τραυματιστούν αρκετά.

Μια εβδομάδα αργότερα, εκδηλώνεται απόπειρα κατά της ζωής του Ιρακινού υπουργού Πληροφοριών και Πολιτισμού έξω από το υπουργείο του, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ένας υπασπιστής και να τραυματιστεί ο υπουργός και πολλοί ανυποψίαστοι διαβάτες.

Στις 7 – 4 – 1980 ο υπουργός των Εξωτερικών της Περσίας δήλωνε από την κρατική τηλεόραση ότι «είναι απαράδεκτο για μας οποιαδήποτε χώρα να έχει αμφιβολίες ότι ο Περσικός Κόλπος είναι πράγματι περσικός», κάτι το οποίο κανένα ιρακινό καθεστώς δεν είχε βέβαια ποτέ δεχτεί.

Την ίδια ημέρα, από το ιρανικό ραδιόφωνο και την τηλεόραση μεταδιδόταν η δήλωση ότι «το Ιράκ είναι περσικό» και επαναλαμβάνονταν τα λόγια του Χομεϊνί: «Το Ιράν θα επιβάλει την κυριαρχία του στη Βαγδάτη»... «Καλώ τον ιρακινό λαό και τις ένοπλες δυνάμεις να ανατρέψουν το καθεστώς Σαντάμ». Δυο μόλις μέρες αργότερα, ο υπουργός των Εξωτερικών του Ιράν δήλωνε απροκάλυπτα: «Είμαστε αποφασισμένοι ν' ανατρέψουμε την κυβέρνηση της Βαγδάτης. Για το σκοπό αυτόν είμαστε πάντα έτοιμοι και γρηγορούμε»

Συνεχίζοντας ανάλογου ύφους προκλήσεις, ο υπουργός Εξωτερικών του Ιράν, στις 16 – 4 – 1980 με φορτική επιμονή επανέλαβε ότι «είναι καθήκον του λαού και των ένοπλων δυνάμεων του Ιράκ να εγκαταλείψουν το καθεστώς. Η κυβέρνηση της Βαγδάτης δεν είναι κυβέρνηση... Ο ιρακινός στρατός πρέπει να εξεγερθεί... Να βαδίσει εναντίον της Βαγδάτης και ν' ανατρέψει την κυβέρνηση».

Στην περίφημη δήλωσή του από το ραδιοσταθμό της Τεχεράνης στις 18 – 4 – 1980, ο αγιοταλλάχ Χομεϊνί διακήρυττε: «Το καθεστώς του Ιράκ είναι προσωρινό. Τα σύνορα μεταξύ των λαών θα πέσουν». Και πρόσθετε: «Θα ήταν εύκολο για μας να διαπραγματευτούμε με το καθεστώς του Ιράκ. Απορρίψαμε όμως και θα απορρίψουμε και στο μέλλον τέτοιους διακανονισμούς».

Στις 23 – 4 – 1980 ο Χομεϊνί έλεγε: «Οι Ιρακινοί στρατιώτες πρέπει να εγκαταλείψουν τους στρατώνες και τις φρουρές τους, διαφορετικά το κρίμα θα πέσει στα κεφάλια τους».

Στις 12 – 11 – 1980, στην προσευχή της Παρασκευής, κύριο τόπο και χρόνο πολιτικού κηρύγματος στην επαναστατημένη Περσία, ο Χομεϊνί κήρυττε ότι: «Το καθεστώς της Βαγδάτης είναι ετοιμόρροπο». Ταυτόχρονα δήλωνε: «Θα κατατροπώσουμε όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις και θα ρίξουμε το ιρακινό καθεστώς στην Κόλαση». Στο διάστημα από 16 – 6 – 1979 ως 22 – 9 – 1980 το Ιράν εξαπέλυσε 244 ένοπλες επιθέσεις εναντίον του Ιράκ, ενώ ιρανικά μαχητικά αεριωθούμενα παραβίασαν 249 φορές τον ιρακινό εναέριο χώρο. Στόχοι των ιρανικών επιθέσεων, στο διάστημα αυτό, υπήρξαν τόσο οι ιρακινές ένοπλες δυνάμεις όσο και κατοικημένες περιοχές στη μεθόριο, καθώς επίσης εγκαταστάσεις πετρελαιοβιομηχανίας και πλοία στο δίαυλο Σατ Αλ Αράμπ.

Από το Φεβρουάριο ως το Σεπτέμβριο, το Ιράν αρχίζει να διεξάγει καθαυτό στρατιωτικές επιχειρήσεις παρενοχλητικού χαρακτήρα εναντίον του Ιράκ, ενώ εξακολουθεί όλο και πιο συχνά να παραβιάζει τον ιρακινό εναέριο χώρο και σε εφτά περιπτώσεις σφυροκοπά οικονομικούς στόχους.

Το Ιράκ υπέστη όλες αυτές τις επιθέσεις, χωρίς να τις ανταποδώσει, ελπίζοντας ότι τελικά το Ιράν θα εγκατέλειπε την επιθετική του ψυχροπολεμική.

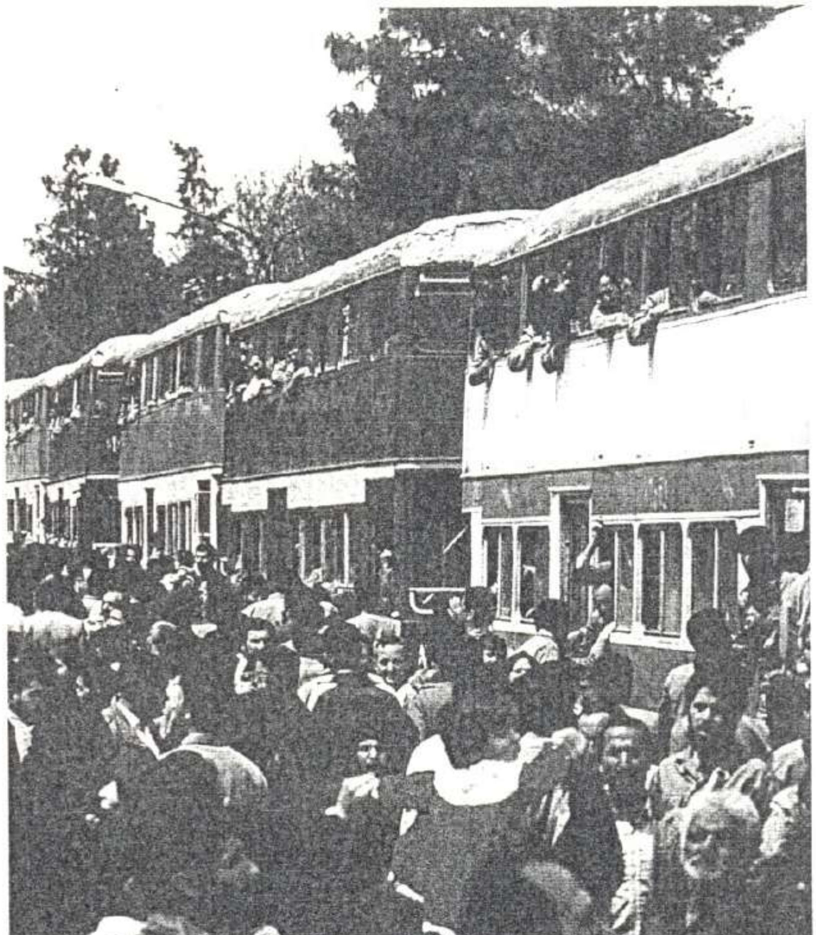
Στο μεταξύ το Ιράκ απεύθυνε στην Περσία 239 διακοινώσεις διαμαρτυρίας.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1980 η Περσία δήλωνε ήδη επίσημα, με ύφος ιδιαίτερα πομπώδες, ότι τελεί σε εμπόλεμη κατάσταση με το Ιράκ.

Μολονότι συνεχιζόταν η ιρανική επιθετική πολιτική, το Ιράκ επέμενε στην πολιτική του διαλόγου διά των διπλωματικών οδών.

Πρέπει, ωστόσο, μετά την αναφορά των γεγονότων να υπενθυμίσουμε ότι η Περσία με όλες αυτές τις ενέργειες συστηματικά παραβίαζε σειρά ολόκληρη συνθηκών, τις οποίες είχε συνομολογήσει με το Ιράκ ή είχαν υπογραφεί παλιότερα και προσδιορίσει τη νομική υπόσταση του συγκεκριμένου χώρου. Η πρώτη από τις συνθήκες αυτές είναι η Συνθήκη του Ερζερούμ, η οποία υπογράφηκε στις 31 Μαΐου 1847.

Παραβιάστηκαν επίσης οι διατάξεις του Πρωτοκόλλου, το οποίο αφορούσε στη χάραξη των περσοτουρκικών συνόρων και

Τεχεράνη 1986. Αναχώρηση στρατιωτών και εθελοντών για το μέτωπο. Αποχαιρετισμός μπροστά στα τυπικά διώροφα λεωφορεία της Περσίας (παραγωγή British Leyland).

Χαρακώματα περσικά στο νότιο μέτωπο, λίγα χιλιόμετρα ανατολικά της Μπάσρα. 1986.

υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη, στις 4 Νοεμβρίου 1913. Το ίδιο συνέβη και με τη συνθήκη για την οριοθέτηση των συνόρων, η οποία υπογράφηκε στις 4 Ιουλίου 1937 από το Βασίλειο του Ιράκ και την Αυτοκρατορία του Ιράν.

Όσο για τη Συνθήκη του Αλγερίου, η οποία υπογράφηκε το Μάρτιο του 1975, το Ιράκ υποχρεώθηκε μετά την έναρξη του πολέμου να την καταγγείλει, επειδή το Ιράν είχε παραβιάσει ένα από τα ουσιαστικότερης σημασίας άρθρα της, και συγκεκριμένα το αναφερόμενο στη «μη ανάμειξη του ενός στα εσωτερικά του άλλου», με αποτέλεσμα ν' απειλείται η ασφάλεια του Ιράκ και η ειρήνη της ευρύτερης περιοχής.

Τοπογραφικά – εθνολογικά δεδομένα. Μια τοπογραφική – εθνολογική ανάλυση θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε ακριβώς τον περίγυρο, μέσα στον οποίο διαδραματίστηκε ο Π. Π. Είναι το απλό γεγονός, ότι η φύση, πολύ πριν από τον άνθρωπο, έθεσε ορισμένα σύνορα δύσβατα και απρόσιτα, τα οποία, από μόνα τους, επιβάλλονται απόλυτα. Είναι η οροσειρά του Ζάγρου, η οποία και καθορίζει τα όρια των δυο αυτών χωρών κατά τα δύο τρίτα. Η επιβλητική αυτή οροσειρά αρχίζει ακόμη βορειότερα από το σημείο, όπου αρχίζουν τα ιρακινοπερσικά σύνορα. Η οροσειρά του Ζάγρου αρχίζει στο νοτιοανατολικό άκρο της Τουρκίας και τις βορειοδυτικές εσχατιές του Ιράν. Ανάμεσα στις δυο μεγάλες λίμνες Βαν (Τουρκία) και Ουρουμίγιε (Περσία) και κυρίως στην περιοχή του Χακκάρι βρίσκεται η αρχή του Ζάγρου. Το πλάτος σε ορισμένα σημεία είναι 100 χλμ. και οι κορυφές συχνά φτάνουν τα 3.500 μ. ή τα 4.500 μ. Στο Ιράκ αρχίζουν να υψώνονται οι αιχμηρές κορυφές Α από τον Τίγρη, πέρα από τη Μοσούλη (την αρχαία Νινευή) και το Ερμπίλ (μια αρχαία ασσυριακή πόλη, η οποία πήρε το όνομα Άρβηλα, την εποχή του Μεγαλέξανδρου, ενώ, σήμερα, κατοικημένη αποκλειστικά από Κούρδους, αποκαλείται στη γλώσσα τους Χαουλέρ) και εκτείνονται προς τα Ν ως το γεωγραφικό πλάτος της Βαγδάτης. Σ' εκείνο το σημείο, η όλη οροσειρά παίρνει μια κλίση προς Ν – ΝΑ. Αφήνει, λοιπόν, αρκετές εκτάσεις πέραν του Τίγρη, οι οποίες περιβάλλονται,από τα Β. μέρη τους,από έναν άλλο ποταμό, τον Καρούν. Αυτός στρίβει προς τα Ν και σ' ένα σημείο, μετά τη συμβολή του Τίγρη και του Ευφράτη και το σχηματισμό του Σατ – αλ – αράμπ, χύνεται στον τελευταίο, πριν το τεράστιο πλέον ποτάμι (συχνά πλάτους 1 χλμ.) χυθεί στον Περσικό Κόλπο. Σημειώνουμε ότι στα νότια σημεία τους ο Τίγρης, ο Ευφράτης και ο Καρούν, πριν από τη συμβολή τους, είναι πλωτοί και για μεγάλα πλοία και υπάρχουν επίνεια (Μπάσρα στο Ιράκ, Αχβάζ στο Ιράν). Νοτιότερα, ακόμη, υπάρχουν και άλλες πόλεις – λιμάνια (Χοραμσάρ και Αμπαντάν στο Ιράν, Φάο στο Ιράκ). Οι ακτές του Ιράκ έχουν μικρό μήκος, διότι σε μικρή απόσταση στα Δ βρίσκεται το Κουβέιτ. Η οροσειρά του Ζάγρου απέχει από αυτά τα μέρη αρκετά, εξαιτίας της κλίσης, την οποία έχει προς Ν – ΝΑ. Σε νοτιότερα σημεία προσεγγίζει τις ακτές του Περσικού Κόλπου (οι Άραβες εσφαλμένα τον καλούν Αραβικό) και τελειώνει. Ανατολικά της οροσειράς και καθ' όλο το μήκος της εκτείνεται ένα ατελείωτο οροπέδιο, επίπεδο, αφού στο βόρειο άκρο του (Τεχεράνη) το υψόμετρο είναι περίπου το ίδιο με το υψόμετρο του νότιου άκρου (Σιράζ)' κυμαίνεται ανάμεσα στα 1.500 – 1.900 μ. Σχετικά έρημο και αχανές το υψίπεδο παραμένει απρόσιτο για ένα στρατό από τα δυτικά, διότι προστατεύεται από το Ζάγρο.

Το ΝΔ. άκρο της Περσίας, το οποίο αφήνεται ακάλυπτο από το Ζάγρο, είναι το Χουζεστάν, το παλιό Ελάμ (στη γλώσσα τους οι κάτοικοί του το αποκαλούν Ανσάν) η βυζαντινή Ελυμαΐς και Σουσιανή. Έχει πλάτος 100 – 150 χλμ., πριν κλειστεί από το Ζάγρο. Μόνο σ' αυτά τα νότια σημεία, ένας πόλεμος παρουσιάζει δυνατότητα νίκης, από τη μια ή την άλλη πλευρά. Όμως και εδώ υπάρχουν δυσκολίες. Σε πολλές εκτάσεις ανάμεσα στον Τίγρη και τον Ευφράτη, πριν αυτοί συνενωθούν, Α του Τίγρη και Δ του Καρούν και συμπέσουν μεταξύ τους, υπάρχουν μικρότεροι παραπόταμοι, κανάλια για άρδευση και βάλτοι, οι οποίοι μεγαλώνουν και δημιουργούν λίμνες, στις οποίες υπάρχουν και νησιά. Αυτά είναι τα περίφημα νησιά Μαζνούν, τα οποία κράτησαν κατά το μεγαλύτερο μέρος στην κατοχή τους οι Ιρανοί, μετά τις επιθέσεις του 1983. Συμπερασματικά, χρειάζεται στρατός προετοιμασμένος για χερσαίες, αμφίβιες, υποβρύχιες (βατραχάνθρωποι) και φυσικά αεροπορικές επιχειρήσεις. Ο Σαντάμ Χουσεΐν, όταν ξεκίνησε τον πόλεμο, δεν παρουσίασε ούτε καν έναν καλό συνδυασμό δυο τέτοιων επιχειρήσεων.

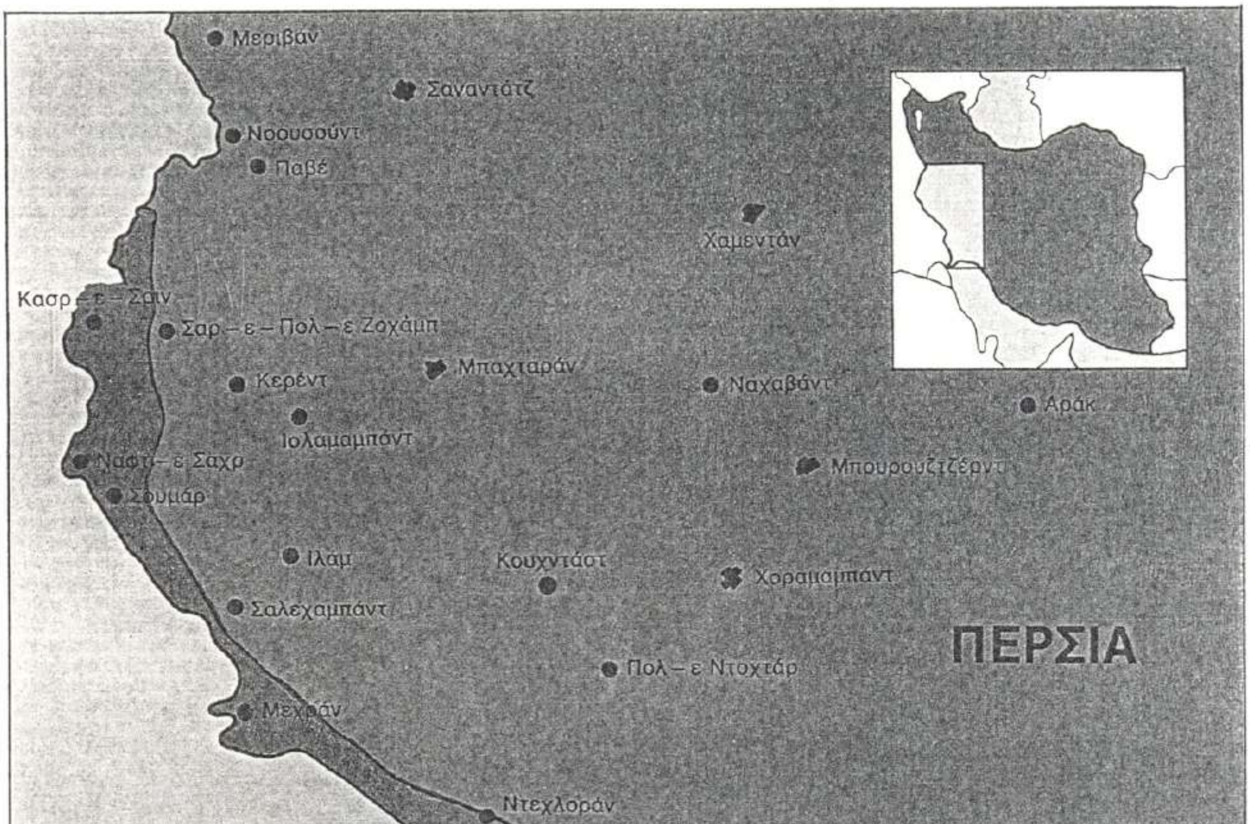
Αλλά, και αν ακόμη παρατηρήσουμε τον όλο γεωγραφικό χώρο σε κατάσταση πολέμου μέσα στην Ιστορία, θα διαπιστώσουμε ότι νίκη προς τη μια ή την άλλη πλευρά είναι δυνατή μόνο αν η υπεροχή ενός από τους δυο αντιπάλους είναι καταλυτική. Πότε συνέβησαν ανάλογα γεγονότα στην ιστορία; Μπορούμε να μνημονεύουσμε ελάχιστα ονόματα: Κύρος και πτώση της Βαβυλώνας, Μεγαλέξανδρος και κατάκτηση της Ανατολής, οι στρατιές του Ομάρ ενάντια στο Γιαζντγκερντ Γ', τελευταίο μη Μωαμεθανό σάχη, οι μογγολικές ορδές (Τσένγκις Χαν – Χουλάγκου – Ταμερλάνος). Οι πολεμικότατοι Ασσύριοι έζησαν για δυο χιλιετίες τόσο κοντά στο οροπέδιο και, αν και μερικές στιγμές μεγαλείου και ισχύος έφτασαν στα σύνορα του σημερινού Σουδάν, ουδέποτε διανοήθηκαν να προχωρήσουν στο οροπέδιο και να το ενσωματώσουν ουσιαστικά στην Ασσυρία. Απλά κατέγραφαν τις φόρου υποτελείς φυλές! Οι Πάρθοι Αρσακίδες και οι οπαδοί της ζωροαστρικής ορθοδοξίας, οι Σασανίδες, κατάφεραν να μετακινούνται

Ιρανοί στρατιώτες με Ιρακινούς αιχμαλώτους κατά τις επιχειρήσεις Βαλ Φαζρ 8 στο νότιο μέτωπο.

εύκολα από το οροπέδιο στη Μεσοποταμία, μόνο επειδή είχαν ιδιαίτερα μεγάλες βάσεις, όπως η Κτησιφώνα, τα Σούσα κ.ά., δυτικά του Ζάγρου. Οι ατέρμονες διαμάχες μεταξύ Σαφεβιδών και Οσμανλί (Οθωμανών) Τούρκων δίνουν τις διαστάσεις του προβλήματος του νεότερου πολέμου. Ως προς τα Ν. σημεία της Μεσοποταμίας και της Υπερτιγριανής σημειώνουμε ότι – κατά πάσα πιθανή εκτίμηση – δεν είχαν σχηματιστεί βάλτοι και έλη μέχρι τουλάχιστο τον 6. π.Χ. αι. Η συστηματική άρδευση, κατασκευή φραγμάτων και απασχόληση με συναφή θέματα των Σουμερίων, των Ακκάδων, των Ασσυρίων, των Βαβυλωνίων και των Ελαμιτών εμπόδισε τυχόν παρεμφερείς καταστάσεις. Αλλά ακόμη δεν είμαστε σίγουροι σε ποιο σημείο έκειτο τότε η ακτή του Κόλπου. Υπήρχε στην αρχαιότητα η συμβολή του Τίγρη με τον Ευφράτη; Από τις διασωσμένες ως σήμερα γραπτές πηγές δεν προκύπτει κάτι ανάλογο.

Όμως υπάρχει μια εθνογραφική διάσταση προστεθειμένη στο γεωμορφικό δεδομένο έλλειψης δυνατότητας διεξαγωγής πολέμου στα βόρεια και κεντρικά σύνορα των δυο χωρών. Είναι ένα θέμα ιδιαίτερο, το οποίο έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Στα ορεινά σημεία των δυο χωρών κατοικούν Κούρδοι, με αμφίβολα συναισθήματα για τις κεντρικές κυβερνήσεις και των δυο χωρών. Στο Ιράκ αποτελούν ένα σύνολο από 4,5 εκατομ., ενώ στην Περσία ανέρχονται στα 5,5 εκατομ. Υπάρχουν πολλοί Κούρδοι στην Τουρκία (17 – 18 εκατομ.), τη Συρία (1 εκατομ.), την ΕΣΣΔ (0,5 εκατομ.). Ξεχωρίζουμε τρεις κύριες γλωσσικές κουρδικές ομάδες' τη βόρεια ομάδα ή «κουρμαντζί»,

Η απώτατη ιρακινή στρατιωτική προώθηση μέσα στην Περσία από 22.9.80 μέχρι 9.1.81

διάλεκτος η οποία επικρατεί στην Τ[illegible]ία, τη Συρία, το Ιράκ και την ΕΣΣΔ. Η κεντρική ομάδα αντιπροσωπεύεται από τα «σοράνι» στο Ιράκ και τα «κορντί» στην Περσία. Αμφότερες οι ομάδες έχουν μια μεγάλη λογοτεχνική παράδοση. Η τρίτη ομάδα αποτελείται από μια σειρά μικρών ετερόκλητων διαλέκτων και ιδιωμάτων «κερμανσαχί» κ.ά. Σχετικά με την κατάταξη των διάφορων κουρδικών διαλέκτων ανάμεσα στον ιρανικό κλάδο των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών οι γνώμες ακόμη διίστανται. Εάν εξαιρέσουμε τις ημέρες της γαλλικής αποικιοκρατίας στη Συρία και το Λίβανο (το «Μεγάλο Λίβανο», όπως ονομαζόταν τότε) για τους Κούρδους της Συρίας και τους δέκα μήνες της εφήμερης αυτόνομης δημοκρατίας του Μαχαμπάντ (στη ΒΔ. Περσία), αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, για τους Κούρδους της Περσίας, οι αρχές της κάθε χώρας εφάρμοσαν μια πολιτική φυλετικής – γλωσσικής – πολιτισμικής αφομοίωσης, ελάχιστα αποδοτική. Το Ιράκ είναι η χώρα με τις μεγαλύτερες «παραχωρήσεις» προς τις πνευματικές ελευθερίες των Κούρδων. Μετά τις θυελλώδεις χρονιές 1969 – 1971, όπου το κουρδικό κίνημα έτριξε τα θεμέλια του μπααθικού καθεστώτος, έγιναν πολλές «παραχωρήσεις»· η Κουρδική Ακαδημία Επιστημών της Βαγδάτης είναι πια γεγονός (1971), στην Ας – Σουλεϋμανίγιε (:Σολωμονική) διδάσκονται κουρδικά στο πανεπιστήμιο, υπάρχουν δημοτικά σχολεία, όπου διδάσκονται κουρδικά, στις κουρδόφωνες περιοχές αυτής της χώρας. Πολλοί, αφομοιωμένοι από την αραβική πνευματική ζωή, Κούρδοι αρχίζουν το μακρύ δρόμο «εκκουρδισμού» της πνευματικής ζωής των Κούρδων (1970 – 1975). Στην Περσία διδάσκονται μόνο περσικά στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, ως εθνική γλώσσα μιας χώρας, όπου οι γλωσσικές – φυλετικές μειοψηφίες είναι πολυάριθμες. Επιτρέπεται βέβαια η ομιλία και η γραφή των κουρδικών. Μόνο πρόσφατα εισήχθη και η διδασκαλία κουρδικών στην επαρχία Κουρδιστάν (όπου όμως ζει μόνο το 1/5 των Κούρδων της Περσίας) για τη βασική εκπαίδευση. Ο βαθμός διοικητικής αυτονομίας είναι ελάχιστος, συγκρινόμενος με τα όσα συμβαίνουν στο γειτονικό Ιράκ. Η διασπορά των Κούρδων είχε επίσης το αποτέλεσμα της διαφοράς της γραφής των κουρδικών· αλλού γράφονται με αραβικούς (Ιράκ, Ιράν, Συρία, Λίβανος), αλλού με κυριλλικούς (ΕΣΣΔ) και αλλού (Τουρκία) με λατινικούς χαρακτήρες.

Μια πραγματική πανσπερμία επικρατεί στην πολιτική οργάνωση και δράση των Κούρδων. Άλλοι δέχονται ως ευνοϊκά τα τυχόν μέτρα των κεντρικών κυβερνήσεων και άλλοι τα απορρίπτουν ασυζητητί. Αυτό αλλού βοηθά και αλλού εμποδίζει τη συνεργασία των Κούρδων από την άλλη πλευρά των συνόρων. Οι πολιτικές και καθεστωτικές αλλαγές στην κάθε χώρα επιτείνουν αυτήν την κατάσταση, αν αναλογιστούμε και τη διάθεση τοπικής αρχηγομανίας, κατάλοιπο και αυτή του νομαδικού τρόπου ζωής, ο οποίος σε μερικά σημεία είναι ακόμη «εν ισχύι». Βέβαια η κοινή υπόθεση της αντίθεσης στις κεντρικές κυβερνήσεις επιβάλλεται και υπερισχύει ανάμεσα στους κουρδικούς πληθυσμούς.

Μετά την πτώση του σάχη, το Κουρδιστάν μεταβλήθηκε στην πιο αμφιλεγόμενη περιοχή της Περσίας. Η διάθεση για αυτονομία – πρώτα – και ανεξαρτησία – στη συνέχεια – έγινε πολύ εντονότερη. Το φυσικό περιβάλλον του ορεινού συμπλέγματος του Ζάγρου αναμφίβολα βοηθάει όλα τα επαναστατικά και αντικαθεστωτικά στοιχεία. Ο αγώνας φθοράς και περιορισμού του κεντρικού ελέγχου παίρνει ιδιαίτερες διαστάσεις. Οι οικογένειες στις πόλεις και τα χωριά προφασίζονται την αθωότητα των παιδιών τους ενώπιον των διάφορων κρατικών αρχών, οι οποίες βρίσκονται στο Κουρδιστάν, ενώ ταυτόχρονα τα βοηθούν, ανεφοδιάζοντάς τα ποικιλότροπα με οπλισμό. Τις περισσότερες ώρες της ημέρας δεν υπάρχει κανένας έλεγχος στα οδικά δίκτυα, ανάμεσα στις πόλεις και μέσα σ' αυτές. Μερικές φορές καταλαμβάνονται από άτακτες ομάδες Κούρδων για μερικές ώρες ορισμένες μικρές πόλεις και χωριά. Τα πανύψηλα βουνά, τα σπήλαια τα οποία εκεί προσφέρονται για κατοίκηση, το κρύο κλίμα και, γενικά, το άγριο περιβάλλον είναι σημαντικοί παράγοντες για διαμόρφωση παρεμφερών καταστάσεων. Οι ίδιοι οι Πέρσες της Τεχεράνης γνωρίζουν και αναγνωρίζουν ότι οι κρατικές αρχές, πασνταράν, μπασιτζί, χωροφυλακή, στρατός, περιορίζονται στα κτίρια και τα στρατόπεδά τους από τις 4 το απόγευμα ως τις 9 το πρωί! Σε αυτές τις αφιλόξενες περιοχές, όπου το χιόνι το χειμώνα ξεπερνά τα 2 μ., ένας Πέρσης δε ζητάει περιπέτειες και δεν πηγαίνει, παρά μόνο αν υπάρχουν σημαντικοί λόγοι. Η όλη κατάσταση σημαίνει το απλό γεγονός ότι οι Κούρδοι αντικαθεστωτικοί έχουν πλήρη δυνατότητα να διασχίζουν τα σύνορα ξεφεύγοντας από τα διάφορα φυλάκια ή, ακόμη, να δείχνουν το μονοπάτι σε τυχόν άλλους αντικαθεστωτικούς, οι οποίοι προσπαθούν να δραπετεύσουν. Ιδιαίτερα ως το 1985 η κατάσταση αυτή είχε εξελιχθεί σε απρόσμενα έντονο βαθμό. Ποιος στρατός θα τολμούσε να πάρει τα μικρά αυτά μονοπάτια, τους ανασφάλτωτους αυτούς δρόμους, τους οποίους ένα τεθωρακισμένο με δυσκολία και καθυστέρηση μπορεί να διασχίσει, αφήνοντας πίσω του μιαν ατελείωτη φάλαγγα, πάνω από την οποία θα υψώνονται κορυφές άλλων 1.500 μ., σ' ένα οδικό δίκτυο που βρίσκεται ήδη σε υψόμετρο 1.500 – 2.000 μ.; Ποιος στρατός θα τολμούσε να διασχίσει περιοχές ελάχιστα γνωστές στην τοπογραφική και γεωμορφική διάρθρωση, όπου η δύναμη των αντικαθεστωτικών, είτε σε έμψυχο, είτε σε άψυχο υλικό, δεν είναι δυνατό να υπολογιστεί με ακρίβεια;

Όλοι αυτοί οι λόγοι συνέτειναν στον αναγκαστικό περιορισμό του πολέμου στις νότιες πεδινές εκτάσεις του Κουζεστάν, όπου το καλοκαίρι η θερμοκρασία φτάνει εύκολα τους 50°C υπό σκιά. Μόνο μετά τις μερικώς επιτυχείς εκκαθαριστικού χαρακτήρα προσπάθειες στο περσικό Κουρδιστάν το 1985 και 1986 μεταφέρθηκε και ο Π. Π. στα βόρεια περσοϊρακινά σύνορα.

Ιδεολογικές και θρησκευτικές διαφορές. Πριν ασχοληθούμε όμως με το ιστορικό του πολέμου και τις δυνατότητες έκβασης, όπως και τα αίτια των καταστρεπτικών και απάνθρωπων βομβαρδισμών, θα πρέπει ν' αναζητήσουμε τα βαθύτερα αίτια μέσα στην Ιστορία: να δούμε, δηλαδή, από πότε χρονολογούνται οι λόγοι ενός τόσο περίεργου και άσχετου, ως προς τα διεθνή παραδεγμένα της στρατιωτικής επιστήμης, πολέμου. Θα πρέπει να προσέξουμε αρχικά την επίσημη κρατική ιδεολογία του σημερινού και του προηγούμενου καθεστώτος της Περσίας, το οποίο είχε συχνά έρθει σε προστριβές με το Ιράκ και είχε υπερισχύσει σε ορισμένες ρυθμίσεις συνόρων, επειδή, κατάλληλα εξοπλισμένο από τις ΗΠΑ, ήταν ισχυρότερο στρατιωτικά.

Το αυτοκρατορικό καθεστώς είχε μια «εθνικιστική» έξαρση στη διασύνδεση του παρόντος με το παρελθόν· από την ιστορία της Περσίας προβάλλονταν ορισμένες στιγμές προϊσλαμικών εποχών, και κυρίως της πρώιμης αχαιμενιδικής περιόδου: όπως ο Κύρος (Κουράς στα φαρσί, τα περσικά), η περίπτωση της Βαβυλώνας (539 π.Χ.), οι επεκτατικές προσπάθειες του Δαρείου (Νταριαβούς) και του Ξέρξη (Χσάργιασαχ). Η πιο μακρόχρονη περσική δυναστεία, οι Αρσακίδες (Ασκανιάν), δεν παρουσίασαν ιδιαίτερες στιγμές μεγαλείου και γι' αυτόν το λόγο δεν κέρδισαν κάποια θέση ανάλογη με τους Σασανίδες συνεχιστές τους και επανορθωτές της παλιάς αχαιμενιδικής δόξας. Όμως στον Αρνταοίρ, εγγονό του Σασάν, θεμελιωτή της σασανιδικής δυναστείας, και στο Σαπούρ, νικητή στη φοβερή μάχη της Έδεσσας (260) στη Β. Μεσοποταμία, σήμερα ΝΑ. Τουρκία (Urfa), επιδαψιλεύονται τιμές. Αναμφίβολα το γεγονός της αιχμαλωσίας ολόκληρης ρωμαϊκής στρατιάς, της γονυκλισίας του μόνου αιχμάλωτου Ρωμαίου αυτοκράτορα, του Βαλεριανού, είναι εντυπωσιακό. Οι επιτυχίες του Χοσρόη Α' και Χοσρόη Β' είχαν ιδιαίτερα προβληθεί από την κρατική ιδεολογία επί σάχη, η οποία σταματούσε με θλίψη στον τελευταίο σασανίδη, Γιαζντγκέρντ Γ', του οποίου η βασιλεία θεωρήθηκε από ορισμένες ζωροαστρικές αιρέσεις ως καταραμένη και ως τέλος μιας εποχής και αρχή μιας άλλης. Η νίκη της στρατιάς του Ομάρ στη Ναχαβάντ (642) και η κατάκτηση (ως το 650) και ισλαμοποίηση της Περσίας παρουσιάζονταν με τα μελανότερα χρώματα. Οι δυο αιώνες αραβικής δουλείας εξοβελίζονταν από την κρατική ιδεολογία του σάχη «εις το πυρ το εξώτερον»! Ακόμη και η μουσουλμανική δυναστεία των Σαφεβιδών, μια λαμπρή σελίδα πολιτισμού, ουσιαστικά είχε ξεχαστεί. Ο σάχης υποκλινόταν προ του τάφου του Κύρου, λιτού και απέριττου κοσμήματος της ερημιάς του απόμερου οροπεδίου των Πασαργάδων, μέσα σ' ένα κωμικό επιχείρημα ασύνθετου ιδεολογικού υποβάθρου. Σύμφωνα με την ισχύουσα κρατική ιδεολογία, οι Άραβες – Σημίτες και όχι Ινδοευρωπαίοι – είχαν τότε φέρει μιαν άλλη γλώσσα, μιαν άλλη θρησκεία, μιαν άλλη γραφή.

Εδώ θα σημειώσουμε ότι τα περσικά (φαρσί) είναι το περίεργο φαινόμενο μιας γλώσσας, η οποία γράφηκε από τρεις διαφορετικές δανεικές πάντοτε γραφές: σφηνοειδή (αποτέλεσμα της επίδρασης του ασσυριακού μεγαλείου), αραμαϊκή (προσπάθεια διάδοσης των αυτοκρατορικών διαταγμάτων των Αχαιμενιδών στο σημαντικότερο γλωσσικό φορέα των υποδούλων), αραβική (επιβολή της ιερής γραφής, στην οποία γράφηκε το βιβλίο του Θεού, το Κοράνι, και της διεθνούς γλώσσας του μουσουλμανικού νησιού (τζεζίρε), όπως χαρακτηρίζεται η μουσουλμανική κοινότητα). Καμιά από αυτές τις γραφές δεν υπήρξε επινόηση των Περσών, οι οποίοι, έναν αιώνα πριν καταλάβουν τη Βαβυλώνα, ήταν ένας νομαδικός λαός (ονομασμένος στα ασσυριακά Παρσούα), ο οποίος ελάχιστα απασχολούσε τα Χρονικά των Ασσυρίων αυτοκρατόρων. Όλες, ακόμη, αυτές οι γραφές ήταν διαμορφώσεις σημιτικών λαών και η διαφορά μεταξύ σημιτικού και ινδοευρωπαϊκού στοιχείου έντονα προβλήθηκε πάντοτε από τους Πέρσες. Αυτοί δεν ήταν οι πρώτοι, οι οποίοι σταμάτησαν τη σημιτική εξουσία στη Μέση Ανατολή, αφού αυτή είχε διαρκέσει 19 αιώνες! Μετά την περσική κατάληψη της Βαβυλώνας, για δώδεκα αιώνες κράτησε η ινδοευρωπαϊκή ηγεμονία (Αχαιμενίδες Πέρσες, Έλληνες, Αρσακίδες Πέρσες και Ρωμαίοι, Σασανίδες Πέρσες και Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία) της Μέσης Ανατολής. Οι Άραβες του Κορανίου δεν ήταν – εξόν απ' όλα τ' άλλα – η επανάκαμψη του σημιτικού στοιχείου; Τις καταστροφές απέδωσαν στην υποτιθέμενη βαρβαρότητα (!) των μαχητών του Ισλάμ και η αντιαραβική – αντισημιτική απέχθεια ώθησε στο γλωσσικό εκκαθαρισμό χιτλερικών αναλογιών: πολλές όχι θρησκευτικές, με τη στενή έννοια, λέξεις είχαν παρεισφρύσει στο περσικό λεξιλόγιο μαζί με όλους τους καθαρά θρησκευτικούς όρους. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της ίδιας της υπόστασης του Ισλάμ ως κατ' εξοχήν «κοινωνικής θρησκείας» και της ως εκ τούτου χρήσης πολλών όρων σε πολλούς τομείς (πολιτική οργάνωση, οικονομία, δίκαιο, κοινωνία, φιλολογία κ.ά.). Συχνά η παλιά προϊσλαμική

λέξη ήταν σε χρήση ακόμη, αλλά το καθεστώς του σάχη προσπαθούσε να την επιβάλει κατ' αποκλειστικότητα (π.χ. στην έννοια του «κόσμου», υποστηρίχτηκε η παλιά λέξη «τζαχάν» και περιορίστηκε η αραβικής προέλευσης λέξη «ντουνιέ»).

Το ισλαμικό καθεστώς βρέθηκε αναμφίβολα στους αντίποδες αυτής της αντιαραβικής έξαρσης. Αυτό όμως δε θα έφερνε την προσέγγιση με το μπααθικό, «λαϊκιστικό», καθεστώς του Ιράκ, το οποίο διατηρεί τις σχέσεις πολιτείας – θρησκείας στο επίπεδο, το οποίο είναι αναγκαίο, ώστε να μη δημιουργηθεί εναντίον του αντικαθεστωτικό, θρησκευτικό μένος. Το πρόβλημα είναι πολύ περισσότερο περίπλοκο από τις σχέσεις ενός θεοκεντρικού χαρακτήρα κράτους μ' ένα α – θρησκευτικό, λαϊκιστικό κράτος. Σ' αυτές τις σχέσεις υπεισέρχεται η παλιά – διάρκειας δεκατεσσάρων αιώνων – διαφορά μεταξύ σουνιτών (σουνί) και σιιτών (σία). Η διαφορά αυτή δεν επηρεάζει άμεσα το σύνολο των μουσουλμάνων της υφηλίου, από την άποψη ότι μόνο το 12% των μουσουλμάνων ανά τον κόσμο είναι σιίτες και πολλά θέματα βρίσκουν ομόφωνους αμφότερους τους βασικούς κλάδους του Ισλάμ. Υπάρχουν πολλές χώρες, όπου οι σιίτες δεν αντιπροσωπεύονται καθόλου, έστω και αν οι χώρες αυτές είναι αμιγείς μουσουλμανικές χώρες. Όμως οι σιίτες του Ιράν είναι γύρω στο 95% του πληθυσμού και οι σιίτες του Ιράκ ανέρχονται περίπου στα 6/10 των μουσουλμάνων κατοίκων της χώρας αυτής. Σημειώνουμε ότι, ανάμεσα σε όλες τις λοιπές μουσουλμανικές χώρες, η σιιτική θρησκευτική ομάδα είναι πληθυσμιακά ισχυρότερη: μόνο στον κατάσπαρτο από αιρέσεις και θρησκείες Λίβανο φτάνει περίπου το 1/3 του συνολικού πληθυσμού. Όλα αυτά ίσως σημαίνουν στον απλό αναγνώστη την πιθανότητα καλής συνεργασίας, έστω υπό μια μορφή ηθικοδιδασκαλίας, από την πλευρά ενός θεοκρατικού χαρακτήρα καθεστώτος· μπορεί ορισμένοι να διερωτηθούν για ποιο λόγο δε συνεργάζονται οι δυο χώρες, τα δυο αυτά καθεστώτα, ενάντια στα άλλα!

Όμως συμβαίνει η όλη πολιτική – στρατιωτική – πνευματική και οικονομική εξουσία του Ιράκ να ανήκει στα χέρια των αραβόφωνων σουνιτών της χώρας. Καθώς οι αραβόφωνοι είναι κυρίως σιίτες, ενώ οι Κούρδοι και Τουρκμένοι, οργισμένα αντικαθεστωτικοί, είναι σουνίτες και υπάρχει τουλάχιστον 14% μη μουσουλμανικού καταπιεσμένου πληθυσμού (Χριστιανοί, «Ασσύριοι» και «Χαλδαίοι», Γιεζιντί, Μαζνταίοι και Μαζντακίτες), γίνεται κατόπιν προσθαφαιρετικών υπολογισμών σαφές ότι μετά βίας 600 – 700.000 Ιρακινοί στηρίζουν και αποτελούν το καθεστώς αυτής της χώρας. Οι σιίτες και οι λοιπές εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες του Ιράκ έχουν ελάχιστες δυνατότητες πρόσβασης στο κύκλωμα της εξουσίας της χώρας. Μένουν ιδιαίτερα φτωχοί και άποροι και απλά «τους κτίζουν τζαμιά» για να τους αδρανοποιούν, για να «τους ρίχνουν στάχτη στα μάτια». Τώρα, αν κατά το Κοράνι είναι εντελώς απαράδεκτο να κυβερνούν μη μουσουλμάνοι μια χώρα μουσουλμανικής πλειοψηφίας, μπορούμε ν' αναλογιστούμε πόσο εξαιρετικά απαράδεκτο είναι το γεγονός της σουνιτικής διακυβέρνησης χώρας σιιτικής πλειοψηφίας: πολύ περισσότερο, εφόσον οι παλιές διαφορές προκάλεσαν πολύ αδερφικό (οι μουσουλμάνοι θεωρούνται μεταξύ τους αδερφοί και ίσοι προ του Αλλάχ) αίμα. Δεν είναι ούτε εύκολο, σε συντομία, ν' αναπτύξουμε καθαρά τη διαφορά αυτήν, η οποία είναι ασύγκριτα εντονότερη από τη διαφορά Ορθοδοξίας – Καθολικισμού στο Χριστιανισμό, όχι σήμερα, αλλά το 1054, εποχή του οριστικού Σχίσματος, όταν τα πνεύματα είχαν ερεθιστεί. Και είναι περίπλοκο να περιγράψουμε τη διάσταση αυτή, διότι είναι σημαντικό, όχι μόνο τι πιστεύουν σήμερα για τα γεγονότα του πρώτου αιώνα του Ισλάμ, όχι μόνο τι πίστευαν και πρέσβευαν τότε, όχι μόνο τι πραγματικά έγινε τότε, αλλά και τι πίστευαν τότε ότι έγινε!!

Ουσιαστικά η διαφορά, αν και παρουσιάζεται στα ιστορικά γεγονότα ως θέμα απλής διαδοχής του Προφήτη, ανάγεται στην εποχή, όπου ζούσε ο Μωάμεθ και στην ύπαρξη δύο διαφορετικών αντιλήψεων και πεποιθήσεων τότε. Οι μεν πίστευαν ότι χωρίς συζήτηση, δεκτές ως δόγματα, οφείλουν να γίνονται οι περικοπές του Κορανίου και μόνο. Άλλοι πίστευαν ότι, όχι μόνο το Κοράνι, αλλά και οι – χαντίθ – προφορικές παραδόσεις (το ό,τι έλεγε ο Μωάμεθ) οφείλουν να θεωρούνται ως δόγματα, τα οποία χωρίς συζήτηση, χωρίς εξήγηση, χωρίς επιχειρηματολογία πρέπει να γίνονται δεκτά. Οι πρώτοι αντέκρουσαν ότι ένα πρόβλημα είναι η τυχόν αλλοίωση των λόγων από λίγους παρευρισκομένους στις προσωπικές συζητήσεις του Προφήτη με οπαδούς και συνεργάτες και ότι ο λόγος του Θεού είναι το Κοράνι.

Μια παράδοση (Ταμπαρί, Αλ – Ταρίχ, Κάιρο, 1937, τ. II, σελ. 63) αναφέρει ότι κάποτε ο Αλί, γαμπρός του Μωάμεθ (ο οποίος δεν είχε γιο), τους είπε: «εγώ, ο οποίος είμαι νεότερος από όλους, υποστηρίζω ότι είμαι ο βεζίρης σας. Ο Προφήτης έθεσε το χέρι του στο λαιμό μου και είπε: αυτό το πρόσωπο είναι ο αδελφός μου, ο κληρονόμος μου και ο αντιπρόσωπός μου. Πρέπει να τον υπακούτε». Είναι ένα από τα πιο επίμαχα κείμενα, τα οποία δε δέχονται οι σουνίτες. Συνεπώς, τη στιγμή του θανάτου του Μωάμεθ, για την κατηγορία όσων δέχονταν μόνο το Κοράνι, αυτό ήταν κείμενο χωρίς ιδιαίτερη αξία. Για τους άλλους η απόδειξη ήταν ότι, πέρα από τη συγγενική σχέση, ο Προφήτης είχε διαλέξει τον Αλί για τη «γενική κηδεμονία» (ουαλαγιάτ – αμμάχ) και τον είχε καταστήσει κυβερνήτη (ουαλί) του λαού.

Για την ανάδειξη διαδόχου συγκρούστηκαν επίσης δυο, ριζικά αντίθετες μεταξύ τους, απόψεις, σχετικά με το τι πρέπει να είναι ο κυβερνήτης της μουσουλμανικής κοινωνίας. Οι δυο αυτές αντιλήψεις αντιστοιχούσαν στις δυο προαναφερμένες ομάδες. Όσοι παραδέχονταν μόνο το Κοράνι, θεωρούσαν ως κυβερνήτη έναν πολιτικό – στρατιωτικό ηγέτη, αντιπρόσωπο του Αλλάχ επί της Γης, που λέγεται στα αραβικά χαλίφα, χαλίφης, όπως το απέδωσαν στα ελληνικά της εποχής. Το χαλιφάτο, η «ελέω Θεού πολιτικο – στρατιωτική» εξουσία, είναι η σημαίνουσα υπόθεση. Ο,τιδήποτε άλλο είναι αδιάφορο. Μια εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη είχαν όσοι πίστευαν και στις προφορικές παραδόσεις: ότι μόνο ένα πρόσωπο σε συνεχή επαφή με το θείο, μόνο ένα σημαντικό πρόσωπο ενορασιακού χαρακτήρα, μπορεί να είναι ο αρχηγός της Ουμμά (της μουσουλμανικής κοινότητας). Ο,τιδήποτε άλλο είναι επουσιώδης τίτλος ανθρώπινης ματαιοδοξίας. Το ενλόγω πρόσωπο καλείται ιμάμης και η πνευματική εξουσία (την οποία κατώτεροι θρησκευτικοί εφαρμόζουν στο καθημερινό επίπεδο της κοινωνικής ζωής) ιμαμάτο.

Κατά τρόπο ανορθόδοξο, ερήμην των οπαδών του Αλί, εξελέγη ο (αποκαλούμενος από τους σουνίτες Αμπού: πατέρας)

Ιρανοί στρατιώτες με στολή κατάλληλη για αντιμετώπιση χημικών όπλων στο νότιο μέτωπο.

Διαδήλωση εργατών πριν μεταβούν στο μέτωπο. Ημέρα του Εργάτη. Τεχεράνη 1981.

Μπακρ διάδοχος του προφήτη, πρώτος χαλίφης. Οι σύντροφοι του Αλί διαφώνησαν και έκτοτε ήρθε στην επιφάνεια η διαφορά και η διάσπαση του Ισλάμ. Σία στα αραβικά σημαίνει κυριολεκτικά «σύντροφος» και έτσι καλούνται όσοι τότε θεωρούσαν και όσοι σήμερα θεωρούν ως διάδοχο του Μωάμεθ τον Αλί. Σούνα στα αραβικά σημαίνει «παράδοση» και όσοι ακολουθούσαν ασυζητητί το Κοράνι και κράτησαν το δικαίωμα να κρίνουν, ερμηνεύουν, συζητούν τις προφορικές παραδόσεις, από τις οποίες άλλες δέχονταν και άλλες απέρριπταν, ονομάστηκαν σουνίτες. Όμως εύκολα καταλαβαίνουμε ότι οι όροι είναι σχετικοί: οι σιίτες είναι πιο παραδοσιακοί, πιο «σουνίτες» από τους σουνίτες, εφόσον δέχονται τις παραδόσεις, χωρίς καν να τις συζητούν. Οι σουνίτες τόσο σεβάστηκαν τις παραδόσεις, ώστε ήδη ο Μπακρ απαγόρευσε την καταγραφή των παραδόσεων και έδωσε εντολή να καταστρέφονται όσα κείμενα βρίσκονται!

Τον Μπακρ υποστήριζε και η Αϊσά, σύζυγος του Μωάμεθ, στην πολιτική της ενάντια στην από άλλη γυναίκα του Μωάμεθ προερχόμενη σύζυγο του Αλί, Φατιμά. Μετά από τα 10 χρόνια του πρώτου χαλιφάτου, ανακηρύχτηκε ο Ομάρ δεύτερος χαλίφης, αργότερα, γεγονός απαράδεκτο για τους οπαδούς του Αλί, ακριβώς όπως και η ανάδειξη του τρίτου χαλίφη Ουθμάν, μετά τη δολοφονία του δεύτερου χαλίφη (644). Ο Αλί ανακηρύχτηκε τέταρτος χαλίφης, αν και πρώτος ιμάμης, μόνο το 656. Πριν συνεχίσουμε, θα τονίσουμε για μιαν ακόμη φορά, ότι, για τους οπαδούς του Αλί, το γεγονός ότι ο τελευταίος έγινε χαλίφης είχε σημασία μόνο στο βαθμό που ήταν ήδη ο ιμάμης στην αρχηγία της χώρας. Επίσης για τους σουνίτες το σημαντικό γεγονός ήταν ότι ο Μπακρ, ο Ομάρ και ο Ουθμάν είχαν ανακηρυχθεί χαλίφες σύμφωνα με το Κοράνι, το οποίο κατά τελείως αντιισλαμικό τρόπο λίγο – πολύ περιόριζαν στον εξευτελιστικό ρόλο ενός απλού συντάγματος. Αν αυτά τα πρόσωπα είχαν ή όχι – και δεν είχαν – πνευματική εξουσία, ήταν αδιάφορο για τους σουνίτες.

Μέχρι στιγμής οι εχθρότητες δεν εμπόδισαν σουνίτες και σιίτες να μάχονται πλάι πλάι στους ιερούς πολέμους. Όμως, η αρνητική εξέλιξη των γεγονότων του τρίτου χαλιφάτου (Ούθμαν) οδήγησε στον περιορισμό της σημασίας της Μέκκας και της Μεδίνας και προκαθόρισε το αποτρόπαιο περίγραμμα των όσων έμελλαν να εξελιχτούν. Η σημασία της μουσουλμανικής Δαμασκού (η πόλη είχε μεγάλη παλιότερη ιστορία και ήταν ήδη από την αρχή της πρώτης χιλιετίας πριν την εποχή μας γνωστή ως Ντιμασκί στα ασσυριακά χρονικά) κάτω από την επιβλητική ηγεσία του Μοαουίγιε (Μωαβιά κατά τους σύγχρονους ελληνόφωνους χρονογράφους), ο οποίος περιβλήθηκε τον ειδωλολατρικό εθνικό τίτλο «Χοσρόης των Αράβων», ανερχόταν επικίνδυνα. Χωρίς να περιπλακούμε στις υποχθόνιες δολοπλοκίες του Μωαβιά, στις μικρές αψιμαχίες κατά του Αλί, πρώτου ιμάμη και τέταρτου χαλίφη και κατά του Χασσάν, δεύτερου ιμάμη και πέμπτου χαλίφη, στην πρόσκαιρη μεταβίβαση του χαλιφάτου κατόπιν συμφωνίας στο Μωαβιά, στο ίδιο πρόσκαιρο χαλιφάτο του Μωαβιά και στην παραμέληση και καταπάτηση της συμφωνίας με το Χασάν, στις δολοφονίες όλων των σοφών και πνευματικών πατέρων, οι οποίοι ήταν σιίτες, στο θάνατο του Μωαβιά (681) και στο παράνομο και συνεπώς άκυρο χαλιφάτο του Γιαζίντ, γιου του Μωαβιά, και στην πυρπόληση από αυτόν του Ιερού Λίθου (Κααμπά), αντιλαμβανόμαστε την αιρετική στάση της δυναστείας των Ομεϋαδών της Δαμασκού.

Όμως το αλησμόνητο γεγονός του μαρτυρίου της Κερμπαλά, όπου δολοφονήθηκε ο τρίτος ιμάμης, Χουσεΐν, καθώς επέστρεφε από τη Μεδίνα στην Κούφα, πνευματικό κέντρο στο Ν. Ιράκ, στις 10 Μοχαρράμ 682, είναι το κεντρικό σημείο, το οποίο κατευθύνει τους σιίτες μέσα στο χωρόχρονο. Η αποτρόπαιη και αποκρουστική αιματοχυσία καθόρισε κατά τρόπο αμετάκλητο τη σκέψη και τη δράση του σιισμού. Εδώ οφείλεται η κατευθυντήρια ιδέα ότι το πάθος, ο πόνος και το μαρτύριο έχουν απελευθερωτική αξία. Ο Χομεϊνί σήμερα ελάχιστα διαφέρει από αυτό τον τρόπο σκέψης, όταν τονίζει ότι «νικήτρια είναι εκείνη η χώρα η οποία αναζητεί την ελευθερία μέσα από το μαρτύριο». Η δυναστεία των Αβασιδών της Βαγδάτης και, όταν υπερίσχυε ακόμη των Ομεϋαδών της Δαμασκού, δεν αποτελούσε κυριολεκτική νίκη των σιιτών επί των σουνιτών. Ο σιισμός εκφράστηκε καλύτερα από τη σειρά των δώδεκα ιμάμηδων, οι οποίοι διώχτηκαν και προπηλακίστηκαν από το χαλιφάτο της Δαμασκού. Είναι, λοιπόν, απόλυτα απαράδεκτο γεγονός, κατά τους σιίτες, η ηγεμονία ενός σουνίτη στη χώρα του μαρτυρίου της Κερμπαλά, σήμερα.

Η ιδιομορφία του περσικού ισλαμικού στρατού. Ο τακτικός στρατός, κατά κύριο λόγο, δε συνιστά τις μόνες ένοπλες δυνάμεις. Ουσιαστικά, στον τακτικό στρατό οι βαθμοί φτάνουν ως το συνταγματάρχη, όπως ο Σαριάτ Σιραζί, αρχηγός στρατού, πρώην αξιωματικός του βασιλικού στρατού. Μόνο δυο άτομα φέρουν βαθμό στρατηγού: ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και ο αντιπρόσωπος του ιμάμη (σήμερα ο στρ. Ζαρίχ Νετζάντ). Ο αντιπρόσωπος του ιμάμη (= Χομεϊνί) στο στρατό έχει εξαιρετικά σημαντική θέση, εφόσον στις πληροφορίες του βασίζεται ο σχηματισμός της πιο βαρύνουσας γνώμης: αυτής του Χομεϊνί. Συνολικά, υπάρχουν επτά αντιπρόσωποι του ιμάμη στο στρατό, ένας όμως είναι ο κύριος αντιπρόσωπος. Τα τρία όπλα (ξηράς, θάλασσας και αέρα) υπάγονται στο Υπουργείο Άμυνας.

Υπήρχαν, όμως, και τα εκατομμύρια εθελοντών (μπασιτζιχά), των οποίων η επίβλεψη και εκπαίδευση είναι έργο των Φρουρών της Επανάστασης (πασνταράν). Τι συνεπάγεται η ύπαρξη ενός εθελοντή; Ένας αγρότης από το μακρινό Μπαλουτσιστάν, ένας δεκαπεντάχρονος μαθητής από το ΒΑ. Χορασσάν (επί το ελληνικότερο: Χωρασμία) και ένας εξηντάχρονος από την Περσέπολη πηγαίνουν να προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους στον ισλαμικό στρατό για όσο χρονικό διάστημα επιθυμούν. Μετά, γυρίζουν ο καθένας στις απασχολήσεις του. Οι εθελοντές φυσικά αμείβονται χρηματικά. Η δυτική πληροφόρηση αναφέρει σχετικά ότι, ακριβώς λόγω οικονομικής ανέχειας, «προσλαμβάνονται» σ' αυτές τις «θέσεις». Μια ουσιαστική επαφή με τους αγωνιστές αυτούς πείθει ότι 10.000 ριάλια περισσότερα ή λιγότερα δεν έχουν καμιά σημασία για όσους προτιμούν να αφιερώσουν τη ζωή τους στο σύνθημα: «Ζα Εράν Κερμπαλά», δηλαδή «από το Ιράν στην Κερμπαλά», τόπο του Μεγάλου Δράματος του εκλεκτού του Θεού, τρίτου ιμάμη: Χουσεΐν (681). Η εκπαίδευση λοιπόν των εθελοντών και η θεμελίωση και σταθεροποίηση της Ισλαμικής Δημοκρατίας υπήρξαν οι λόγοι εμφάνισης του σώματος των πασνταράν. Ένας πασντάρ αντιστοιχεί σε κανονικό αξιωματικό του τακτικού στρατού, δεν υπάρχουν όμως διακριτικοί βαθμοί. Στις ίδιες περιπτώσεις (έτη υπηρεσίας, οικογενειακή κατάσταση κτλ.) έχουν ελαφρώς περισσότερες αποδοχές. Οι ανώτεροι πασνταράν καλούνται φαρμαντέ, όμως, πέρα από τα χαρτιά, τα οποία πιστοποιούν αυτήν τη διαφορά, κανένα διακριτικό σημείο δε φέρουν οι φαρμαντέ. Τόσο οι πασνταράν όσο και οι φαρμαντέ, αναμεταξύ τους μόνο αναγνωρίζονται ως προς την υπευθυνότητά τους. Όσο υπάρχουν κέντρα εκπαίδευσης των μπασιτζιχά, άλλο τόσο υπήρχαν κέντρα σπουδών πολέμου για τους πασνταράν. Έχει ήδη δημιουργηθεί μια Στρατιωτική Ακαδημία Πασνταράν, η οποία χρησιμεύει όχι για τους παραμένοντες στην Περσία πασνταράν αλλά και για όσους αποστέλλονται στο Ιράκ να βοηθήσουν τους αντιμπααθικούς Κούρδους και βέβαια στο Λίβανο να καθοδηγήσουν τους εκεί Χιζμπολλά. Όπως υπάρχουν στρατονόμοι, τόσο υπάρχει και αστυνομική αρχή ελέγχου των πασνταράν. Τέλος, οι μπασιτζιχά και πασνταράν υπάγονται σε ιδιαίτερο υπουργείο, του οποίου προΐσταται ανώτατος φαρμαντέ, σήμερα ο Μοχσέν Ρεζαΐ, ο οποίος απασχολήθηκε πριν από την ισλαμική επανάσταση – αρκετά χρόνια στις στρατιωτικές δραστηριότητες μουσουλμάνων στο Λίβανο.

Η συμπληρωματική πληροφορία σχετικά με το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Τάξης είναι ιδιαίτερα χρήσιμη: όχι μόνο αστυνομία, χωροφυλακή και λοιπά μικρότερα σώματα ασφαλείας υπάγονται σ' αυτό το Υπουργείο, αλλά και οι «κομιτέ» (= επιτροπή ελέγχου). Αυτοί απασχολούνται με την εμπέδωση του ισλαμικού χαρακτήρα της δημόσιας τάξης: ρουχισμός γυναικών και αντρών, σοβαρότητα συμπεριφοράς, έλεγχος αλκοολικών, επιτήρηση αντεπαναστατικών πυρήνων κ.ά.

Οι κύριες φάσεις του πολέμου. Ο πόλεμος ξέσπασε στις 2 το απομεσήμερο της 22 Σεπτεμβρίου 1980 (ημερομηνία η οποία αντιστοιχεί στη 12 Ζικαντέχ 1400, ενός μη-

να κατά τη διάρκεια του οποίου απαγορεύεται στους μουσουλμάνους η διεξαγωγή πολέμου). Δώδεκα βαριά οπλισμένες ιρακινές μεραρχίες προέλασαν μέσα στην Περσία και μια σειρά από αεροπορικές επιδρομές προσπάθησε να πλήξει στόχους, στρατιωτικούς και βιομηχανικούς, μέσα στην απροετοίμαστη χώρα. Υπήρχαν στόχοι οι οποίοι θεωρήθηκαν πολύ εύκολοι από πλευράς Ιράκ: οι περσικές πετρελαιοπαραγωγικές εκτάσεις του Χουζεστάν, η δυνατότητα ευκολότερης και λιγότερο περιορισμένης εξόδου στον Περσικό Κόλπο, η διόρθωση ορισμένων σημείων των συνοριακών γραμμών, κυρίως στο Σατ – αλ 'Αραμπ (περσ. Αρβάντ). Ο Σαντάμ Χουσσεΐν είχε τότε μιλήσει για ένα «κτύπημα ενάντια στους μάγους, συνεργάτες του Χομεϊνί», προσπαθώντας να θερμάνει μια παλιά φλόγα ηλικίας δεκατεσσάρων αιώνων! Ιρακινά τανκς είχαν προχωρήσει 50 χλμ. μέσα στο περσικό έδαφος την πρώτη ημέρα! Σε μερικά σημεία η κήρυξη πολέμου ισοδυναμούσε με την κατάληψη από τους Ιρακινούς μιας παραμεθόριας πόλης, όπως το Κασρ – ε – Σριν, στρατηγικής σημασίας πόλης, στο δρόμο Βαγδάτης – Τεχεράνης. 'Ολοι υπέθεταν μια γρήγορη νίκη του Ιράκ, ως συνέπεια της αποσύνθεσης του μοναρχικού στρατού μετά την επανάσταση. Ακόμη, διάφορα σώματα, των οποίων ο σημαντικός ρόλος στην Περσία υπήρξε μετέπειτα αναμφισβήτητος, βρίσκονταν σε νηπιακή κατάσταση. Υπήρξαν τέσσερις άξονες επίθεσης: α) σε κεντρικό σημείο των συνόρων, η στρατηγική θέση του Κασρ – ε – Σριν, β) στην παραμεθόρια πόλη Μεχράν 90 χλμ. νοτιότερα από το Κασρ – ε – Σριν, γ) στο Β. Χουζεστάν με στόχο το Ντεζφούλ και την εκεί στρατιωτική βάση, και δ) οι πετρελαιοπηγές στο Χοραμσάχρ και του Αμπαντάν, στο νοτιότατο σημείο των συνόρων. Οι τεθωρακισμένες μεραρχίες του Ιράκ ήταν εξοπλισμένες με παλιά σοβιετικά άρματα Τ – 54/55 και Τ – 62 και με μερικά σύγχρονα σοβιετικά Τ – 72 και γαλλικά άρματα ΑΜΧ – 30. Η επίθεση, αν και πέτυχε ως προς τον αιφνιδιασμό, παρουσίαζε τρία σημαντικά τακτικά λάθη: α) δε διεξήχθησαν συνδυασμένες μεικτές τακτικές επιχειρήσεις και οι Ιρακινοί δεν εδραιώθηκαν στα σημεία, τα οποία κατέλαβαν, β) χρησιμοποιήθηκαν μόνο τεθωρακισμένες μεραρχίες στις επιχειρήσεις Χοραμσάχρ – Αμπαντάν, όπου αχρηστεύτηκαν 500 άρματα. Παρά την κατάληψη του Χοραμσάχρ, οι απώλειες θεωρήθηκαν τεράστιες. Τα μέρη εκείνα, ιδεώδη για αντιαρματικές επιχειρήσεις, απαιτούν μάλλον κομάντος ή πεζοναύτες ή έστω και πεζικό. Το Αμπαντάν δεν έπεσε παρά τον ασφυκτικό κλοιό των Ιρακινών, γ) η αεροπορία αδράνησε σχεδόν ολότελα παρά τη σχετική υπεροπλία του Ιράκ. Σε όλη την πρώτη φάση του πολέμου δεν έγιναν αερομαχίες· απλά και οι δυο χώρες έχασαν από αντιαεροπορικά μέσα, 100 αεροπλάνα!

Το δεύτερο στάδιο του πολέμου αντιστοιχεί στην αναχαίτιση της ιρακινής προέλασης. Μετά πάροδο δέκα μηνών, η ιρακινή επίθεση είχε πια αποτελματωθεί, για ν' αποδειχθεί το γνωστό, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ότι τα εκπαιδευμένα από Σοβιετικούς στρατεύματα είναι σε μεγάλο βαθμό δυσκίνητα (πράγμα το οποίο αποδείχτηκε και στις πιο πρόσφατες επιχειρήσεις, όπως θα δούμε παρακάτω). Οι νεοεμφανισθείσες ισλαμικές οργανώσεις δεν μπορούσαν να επιτύχουν περισσότερα από έναν πόλεμο φθοράς κατά των Ιρακινών. Αποδείχτηκε, για μιαν ακόμη φορά, όπως και στη Βηρυτό (1982), ότι ο πιο ιδεώδης τόπος για αντιαρματική άμυνα είναι οι πυκνοκτισμένες αστικές περιοχές: ακόμη και αν την υπόθεση αναλαμβάνουν πασνταράν και μπασιτζιχά, άπειρα παιδιά 15 – 18 ετών! Το στάδιο αυτό συνέπεσε με την αποχώρηση του Μπάνι Σαντρ από την προεδρία και τη στροφή της επαναστατικής διαδικασίας προς πλέον αμιγείς ισλαμικές απόψεις. Εκείνη την περίοδο, προς το τέλος του 1981, το Ιράκ ήθελε ήδη να κλείσει μια συμφωνία και να τερματίσει τον πόλεμο. Στην Περσία η κατάσταση ήταν πιο περίπλοκη. Η ισλαμική εξουσία γινόταν ισχυρότερη πολιτικά, όμως τα φυλετικά προβλήματα [Κούρδοι στη Δ. Περσία, Βελούχοι (Μπαλούτσι) στη ΝΑ. Περσία] είχαν οξυνθεί. Προτίμησαν να μη δεχθούν τους όρους του Σαντάμ Χουσσεΐν, ελπίζοντας ότι γρήγορα θα καταλάγιαζαν οι φυλετικές τάσεις απόσχισης και ότι θα μπορούσαν να πλήξουν το Ιράκ, διώχνοντας τα ξένα στρατεύματα από το έδαφός τους.

Η τρίτη περίοδος εγκαινιάζεται με την αρχή της ιρακινής αντεπίθεσης. Ουσιαστικά είναι μια εξέλιξη του προηγούμενου σταδίου και τα δυο μαζί ανέτρεψαν τα γεγονότα της πρώτης φάσης του πολέμου και αντέστρεψαν τους ρόλους. Τότε παράλληλα συνέβη και η ισραηλινή εισβολή στο Λίβανο, η οποία έδωσε την ευκαιρία στην Ισλαμική Δημοκρατία να δείξει το διεθνή ρόλο της κατά την υποστήριξη των σιιτών και των πιο ριζοσπαστικών μουσουλμανικών κομμάτων και οργανώσεων του Λιβάνου. Αυτήν την περίοδο, η πίστη στη νίκη και η οργάνωσ[illegible]ν ισλαμικών οργανώσεων στην Περσία είχε φτάσει στο κατακόρυφο, ενώ το χαμηλό ηθικό στο Ιράκ άρχιζε να δημιουργεί πολλές υποψίες για ενδεχόμενη κατάρρευση. Στην περιοχή του Σομάρ – Μανταλί, στον κεντρικό τομέα, τα περσικά στρατεύματα σημείωσαν επιτυχία στις επιχειρήσεις, οι οποίες άρχισαν στις 30 Σεπτεμβρίου 1982. Το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς μια μεγαλύτερη επιχείρηση, με όνομα Μουχαρράμ, είχε ακόμη πιο ουσιαστικά αποτελέσματα: ανακαταλήφθηκαν ορισμένες εκτάσεις στο Β. Χουζεστάν (Μουσιάν και πετρελαιοπηγές Μπαγιάτ) και ξανάνοιξαν μερικοί δρόμοι. Τέλος, οι Πέρσες μπήκαν σ' ένα σημείο (το χωριό Τέιμπ) μέσα στο Ιράκ. Σε ελάχιστα σημεία έμειναν πια οι Ιρακινοί μέσα στην Περσία. Οι Ιρακινοί υποχωρώντας κατέστρεφαν με δυναμίτη ο,τιδήποτε μπορούσαν. Η επανάκτηση του Χοραμσάχρ σήμαινε πλέον τη μεταφορά του πολέμου μέσα στο Ιράκ. Αυτό θα είχε ιδιαίτερο νόημα με ταυτόχρονη επαναδραστηριοποίηση της σιιτικής πλειοψηφίας της χώρας αυτής. Τα αίτια ήταν, όπως αναπτύξαμε, βαθιά, παρά την προσωπική διαμάχη, η οποία είχε ενταθεί, όταν ο εξόριστος από το σάχη *Χομεϊνί* διώ-

Μάχη για την επανακατάληψη από τους Πέρσες της παραμεθόριας πόλης Μποστάν στο νότιο μέτωπο 1982.

χτηκε και από το Ιράκ, όπου είχε καταφύγει, με αποτέλεσμα να περάσει στη Γαλλία τα τελευταία χρόνια της εξορίας του. Φυσικό, σύμφωνα με όσα προαναφέραμε, ήταν το γεγονός ότι η είσοδος περσικών στρατευμάτων στο Ιράκ δεν είχε νόημα εδαφικής προσάρτησης αλλά σαφούς προσπάθειας ανατροπής του σουνιτικού κατεστημένου. Αυτό τόνιζε ιδιαίτερα ο Χομεϊνί στις δηλώσεις του: «Η είσοδός μας στο Ιράκ δεν έχει σκοπό την κατάληψη αυτής της χώρας ή της Μπάσρα. Η κατοικία μας δεν είναι ούτε στην Μπάσρα, ούτε στη Δαμασκό. Το καταφύγιό μας είναι στο Ισλάμ. Είμαστε δεσμευμένοι με τις εντολές του Ισλάμ και το Ισλάμ δε μας επιτρέπει να θέσουμε μια μουσουλμανική χώρα κάτω από την κυριαρχία μας και ποτέ δε θα βρούμε δικαιολογία, για να το κάνουμε...».

Η τέταρτη φάση η οποία περιλαμβάνει την είσοδο των ιρανικών στρατευμάτων στο Ιράκ, αρχίζει το 1983. Η επιχείρηση «Φαζρ» (= αυγή), το Φεβρουάριο, συγκρατήθηκε από τις ιρακινές δυνάμεις. Μικρά κέρδη έφεραν οι επιθέσεις της 23. και της 30. Ιουλίου. Το ίδιο και τον Οκτώβριο. Τότε έγινε αισθητό το φαινόμενο της έλλειψης ανταλλακτικών για την περσική πολεμική αεροπορία. Το εμπάργκο, το οποίο είχαν επιβάλει οι ΗΠΑ, ήταν αποτελεσματικό ως ένα όριο. Οι Πέρσες κατάφεραν να κρατήσουν σε χρήση αρκετά F – 4 ή F – 5 και μερικά F – 14, καταστρέφοντας άλλα αεροπλάνα ή αγοράζοντας ανταλλακτικά στη διεθνή αγορά. Υπάρχουν πληροφορίες ότι χρησιμοποίησαν τα F – 14 σαν μικρά συστήματα AWACS (AIRBORNE WARNING – AND – CONTROL SYSTEMS)! Το Ιράν δέχτηκε βοήθεια από τη Λιβύη, τη Συρία, τη Β. Κορέα, το Πακιστάν και μερικές ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, όπως η Α. Γερμανία. Μέσω της Β. Κορέας αγόραζε το Ιράν αεροσκάφη Shenyang F – 6 από την Κίνα. Από τη Συρία και τη Λιβύη προμηθευόταν σοβιετικούς πυραύλους. Το Ιράκ με την τεράστια οικονομική βοήθεια των άλλων αραβικών πετρελαιοπαραγωγικών χωρών αγόραζε πολλά όπλα από την ΕΣΣΔ και τη Γαλλία. Το τεράστιο χρέος του Ιράκ στο γαλλικό κράτος είναι ασφαλώς η αιτία της ιδιαίτερης γαλλικής βοήθειας με την ελπίδα επιστροφής των χρεών. Όμως επίσης η Μ. Βρετανία, η Αίγυπτος, η Ινδία, η Βραζιλία συναλλάσσονταν με το Ιράκ και το προμήθευαν όπλα. Η συνεργασία του Ιράκ με την Ελλάδα δε γινόταν μόνο στο επίπεδο συντήρησης και τεχνικών επισκευών των γαλλικών Mirage F1 (ΠΤΗΣΗ Νο 29 σ. 53), αλλά το Ιράκ αποδεδειγμένα απέβη ο καλύτερος πελάτης της ελληνικής ΠΥΡΚΑΛ επί των δήθεν φιλειρηνικών κυβερνήσεων της εποχής.

Με τη συγκράτηση των αλλεπάλληλων επιθέσεων του Ιράν μπαίνουμε ουσιαστικά στην τελευταία φάση – πέμπτη – του πολέμου. Μετά την επίθεση του Φεβρουαρίου 1984 όλοι ανέμεναν μια μεγάλη – τελειωτική – ιρανική επίθεση. Αυτή ουσιαστικά δεν έγινε ποτέ! Οι τελευταίες συρράξεις από το 1985 ήταν απλά μια νέα φάση σ' αυτό τον πόλεμο (: «η μάχη των πόλεων») με συνεχείς ιρακινούς βομβαρδισμούς περσικών αστικών περιοχών (είδος ιρακινών αντιποίνων στις περσικές προελάσεις) και τη «μάχη των τάνκερς» με βομβαρδισμούς και ανασφάλεια στον Κόλπο και την τελική εμπλοκή των ΗΠΑ, της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας (1987).

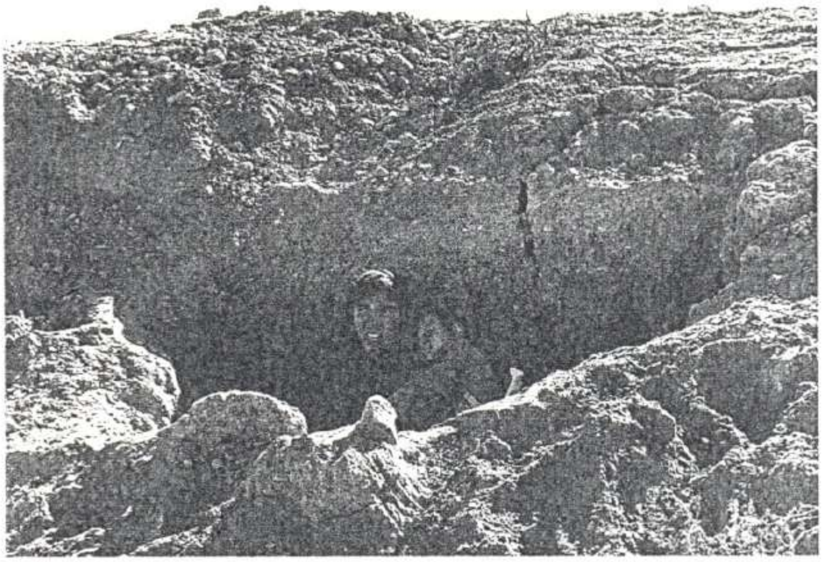

Εξουδετερωμένες νάρκες στο νότιο μέτωπο κατά την περσική προέλαση μέσα στο Ιράκ το 1984.

Η αποτελμάτωση μετά την ιρανική εισβολή στο Ιράκ χαρακτηρίζεται από ορισμένες εξελίξεις· στο στρατιωτικό τομέα, οι αγορές του Ιράκ αυξάνονται κατακόρυφα από το τέλος του 1983 αλλά αυτό βοηθά μόνο στην απόκρουση της ανοιξιάτικης επίθεσης του 1984. Το Ιράν δεν έχει δυνατότητες μεγάλων αγορών, βασίζεται όμως στο έμψυχο υλικό. Ο πόλεμος παίρνει τη μορφή βομβαρδισμού βιομηχανικών στόχων (π.χ. πετρελαϊκών εγκαταστάσεων) στην Περσία και το Ιράκ και την προσπάθεια κατάπνιξης της οικονομικής δραστηριότητας της Περσίας με τους βομβαρδισμούς τάνκερς και τις απειλές για κλείσιμο των στενών Ορμούζ.

Ήδη το Ιράκ από τις πρώτες μέρες του πολέμου είχε αισθανθεί τον οικονομικό αντίκτυπο της μερικής καταστροφής των πετρελαιοπηγών του Φάο. Η μεγάλη αντίθεση Ιράκ – Συρίας μέσα στον αραβικό κόσμο και η φυσική ιρανοσυριακή προσέγγιση είχαν ως αποτέλεσμα το κλείσιμο των εγκαταστάσεων της Iraqi Petroleum Company στο συριακό λιμάνι Μπανιάς, σημείο όπου απέληγαν πετρελαιαγωγοί από το Ιράκ, τον Απρίλιο του 1982. Έκτοτε ο μόνος δρόμος εξαγωγής πετρελαίου έμεινε ο πετρελαιαγωγός Kirkuk – Iskenderun (Αλεξάνδρεια), ο οποίος διασχίζει το Β. Ιράκ σε σημεία κοντινά του αυτοκινητοδρόμου Κιρκούκ – Ερμπίλ – Μοσούλης – Ντοχούκ – Ζάκχο προς τη ΝΑ. Τουρκία, κατά μήκος, σε σημεία κοντινά του αυτοκινητοδρόμου Τζίζρε – Νουσαϋμπίν – Ούρφα – Γκαζίαντεπ – Ισκεντερούν. Η ημερήσια δυνατότητά του είναι 600.000 βαρέλια, αν και σύμφωνα με αναφορές το Δεκέμβριο 1983 παρουσίασε μια ιδιαίτερη αύξηση, ως 900.000. Μόνο το 1987 εγκαινιάστηκε ένας δεύτερος αγωγός Ιράκ – Τουρκίας, ο οποίος διπλασίασε τις εξαγωγές. Ωστόσο, το τελικό αποτέλεσμα ήταν μια κάθετη πτώση των εξαγωγών του Ιράκ από την τελευταία χρονιά πριν από τον πόλεμο ($21 δισ.) στο 1983 ($7.5 δισ.). Το Ιράκ είχε αναγκαστεί να εξαντλήσει τα συναλλαγματικά αποθέματά του, παρά τους πακτωλούς οικονομικής βοήθειας από τις αδελφές χώρες. Εντατικές προεργασίες από το 1983 θα έχουν ως αποτέλεσμα την εγκαινίαση πετρελαιαγωγών μέσα στο 1985 από το Ιράκ στο Γιαμπού στη δυτική παραλία της Σαουδαραβίας, ενώ πιο μακρόπνοα σχέδια αφορούν στη σύνδεση με Άκαμπα (στην Ιορδανία).

Η Περσία είχε ήδη εμφανίσει μια κάθετη πτώση στις εξαγωγές πετρελαίου αμέσως μετά την ισλαμική επανάσταση. Ο βομβαρδισμός πετρελαϊκών στόχων στην Περσία και η καταβύθιση ορισμένων τάνκερς επέτεινε αυτήν την κατάσταση. Στις αρχές 1983, η εξαγωγική δυνατότητα έφτανε τα 2,5 – 2,7 εκατομ. βαρέλια την ημέρα (ενώ το χειμώνα του 1981 ήταν μόνο 300.000 βαρέλια την ημέρα), αρκετά για να στηρίξουν οικονομικά τη χώρα στις αγορές όπλων και ανταλλακτικών. Μια πτώση σημειώθηκε στο δεύτερο εξάμηνο του 1984, σε λίγο περισσότερο από 1,5 εκατομ. βαρέλια την ημέρα. Το Ιράν, χώρα με μεγαλύτερη έκταση, αναδείχτηκε σε καλύτερη θέση να αντέξει τον πόλεμο οικονομικής φθοράς. Το ιρανικό ηθικό ήταν υψηλό, διότι σε πολλά σημεία τα ιρανικά στρατεύματα ήταν μέσα στο Ιράκ. Η μεταφορά των πετρελαϊκών βάσεων στο νησί *Χαργκ* (την αρχαία Ικαρία των Ελλήνων, όπου υπάρχουν τα ερείπια του ναού της Άρτεμης και του Απόλλωνα, τον οποίο αναφέρουν ο Στράβων και ο Πλίνιος) τις έφερε εκτός πεδίου βολής και η ιδιαίτερα ισχυρή αντιαεροπορική άμυνα κατέστησε το νησί δυσπρόσιτο στους Ιρακινούς αεροπόρους. Τα γαλλικά αεροπλάνα Super –

Βομβαρδισμοί της ανακατειλημμένης πόλης Μποστάν.

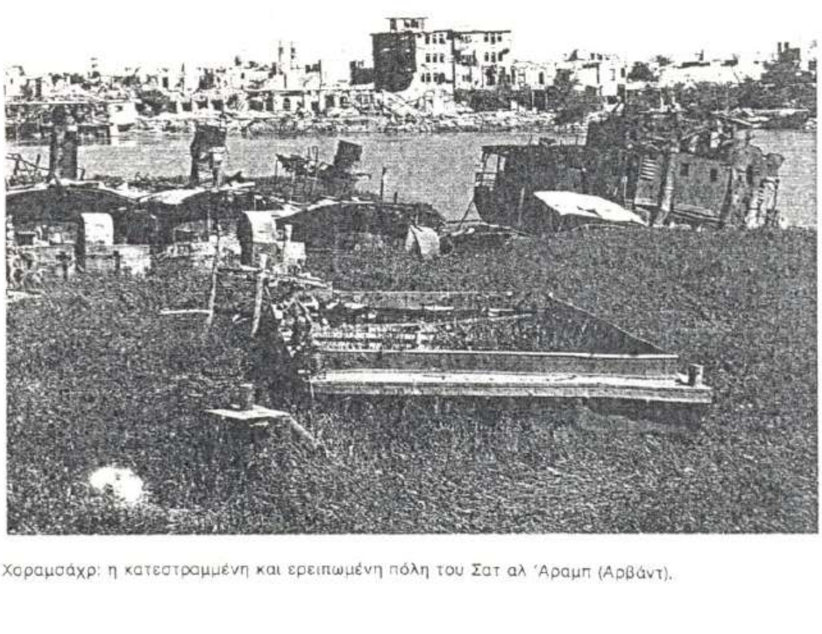
Etendards και οι γνωστοί για την επιτυχία τους στον πόλεμο των Falklands πύραυλοι Exocet, τους οποίους προμηθεύτηκε το Ιράκ στο τέλος του 1983 και στις αρχές του 1984, αποδείχτηκαν χρήσιμοι για τη συνέχιση των καταστροφικών βομβαρδισμών, είτε ενάντια σε πλοία, είτε ενάντια στις πετρελαϊκές βάσεις (σε μικρότερο βαθμό). Το Ιράν είχε διαμηνύσει ότι η πλήρης καταστροφή του Χαργκ από το Ιράκ θα σήμαινε κλείσιμο των στενών του Ορμούζ και τόσο το Ιράκ, όσο και η δυτική διπλωματία άμβλυναν την όξυνση. Ωστόσο, το 1985 – 1986 το Ιράν μετέφερε τα τερμινάλ πιο μακριά, σε ανατολικά σημεία του Κόλπου. Το ιρανικό σχέδιο ν' αποπνίξει το Ιράκ οικονομικά, με την καταστροφή του μόνο πετρελαιαγωγού (αυτής της γραμμής Kirkuk – Iskenderun, την οποία προαναφέραμε), αποδείχτηκε αδύνατο, εξαιτίας της γεωμορφικής διαμόρφωσης του χώρου των βόρειων συνόρων Ιράκ – Ιράν, πράγμα το οποίο έχουμε προαναφέρει.

Η πέμπτη, λοιπόν, φάση της βιομηχανικής και οικονομικης φθοράς αποδείχτηκε καθεαυτή ανίκανη να οδηγήσει στον τερματισμό του πολέμου. Το Ιράν κατάφερε ν' αντέξει, όμως, στο τέλος της φάσης αυτής, έμεινε με αμφίβολο εξοπλισμό· ουσιαστικά η ιρανική αεροπορία είναι ανύπαρκτη. Ελλείψει ανταλλακτικών μόνο μερικές δεκάδες αεροπλάνων μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν. Το συμπέρασμα από αυτήν τη φάση είχε αναλυθεί και στη Βαγδάτη. Βαθμιαία σταμάτησαν τον πόλεμο φθοράς κατά του Ιράν και απορροφήθηκαν στον έντονο εξοπλισμό με την οικονομική βοήθεια άλλων αραβικών χωρών, η οποία πολλαπλασιάστηκε σε σχέση με τα πρώτα έτη του πολέμου (όπου, βέβαια, τα δυο πρώτα χρόνια, η οικονομική βοήθεια από μόνο τη Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, το Κατάρ, το Μπαχρέιν και τα Εμιράτα έφτασε τα 25 – 30 δισ. U.S. $!).

Όσο περισσότερο γινόταν αντιληπτό το ανέφικτο της ιρανικής συντριβής με το μέσο των βομβαρδισμών πετρελαιοπηγών και τάνκερς και όσο περισσότερο αυξανόταν το οπλοστάσιο του Ιράκ, τόσο περισσότερο γινόταν αυτονόητη η ανάγκη εφεύρεσης μιας αποτελεσματικότερης μεθόδου. Σε συνδυασμό με την ουσιαστική ανυπαρξία ιρανικής αεροπορίας, ο βομβαρδισμός αστικών περιοχών θα μπορούσε να «γονατίσει» την Περσία, σύμφωνα με τους ιρακινούς νόες. Και παλιότερα είχαν βομβαρδιστεί αστικές περιοχές, πάντοτε όμως σε συνάρτηση με μάχες στο μέτωπο, με στόχους στρατιωτικού περιεχομένου στις ενλόγω πόλεις κ.α. Η έκθεση του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ βρίθει από στοιχεία για τις καταστροφές κατοικημένων περιοχών, οι οποίες υπέστησαν στρατιωτικές εκθέσεις: ουσιαστικά δεν υπάρχει η πόλη Χοραμσάχρ, ενώ οι πόλεις Αμπαντάν, Ντεζφούλ, Σουστάρ, Σουσανγκέρντ και Σαρ – ε – Πολ – ε – Ζοχάμπ παρουσιάζουν ένα οικτρό σύνολο ερειπίων. Πόλεις όπως το Αντιμέσκ, το Πολ – ε – Ντοχτάρ, το Ντεχλοράν, το Χοβεϊζέ (η οποία είχε αρχικά καταληφθεί από τους Ιρακινούς), το Ιλάμ παρουσιάζουν ένα αισθητό ποσοστό καταστρεμμένων οικιών. Σε ορισμένες από αυτές τις πόλεις το 20% – 50% των οικιών έχει εξ ολοκλήρου καταστραφεί. Έχουν βέβαια δημιουργηθεί πολλές ομάδες ανοικοδόμησης των πόλεων αυτών, όμως η τελική ανοικοδόμηση είναι μια μακρινή υπόθεση. Το Κασρ – ε – Σριν, το οποίο επίσης κατέλαβαν οι Ιρακινοί με την έναρξη του πολέμου, βρέθηκε εντελώς ισοπεδωμένο. Μια έκδοση του Ανώτατου Συμβουλίου Άμυνας και του Κέντρου Πληροφόρησης της Περσίας σχετικά με τον πόλεμο «Our tyrannized cities a statistical survey of agressions» απαριθμεί τριάντα επιθέσεις διάφορου τύπου από τις 7 Απριλίου ως τις 23 Σεπτεμβρίου 1980 (πριν από τον πόλεμο ήδη) και έξι επιθέσεις από τις 10 Ιουνίου ως τις 2 Ιουλίου 1982! Ανευρέθηκαν σε ερείπια 12.886 κατοικίες με σύνολο πληθυσμού 100.000 περίπου, πριν από τον πόλεμο!

Η έξαρση του πολέμου στις αρχές του 1985 ξεκίνησε ουσιαστικά με μια σειρά διαδοχικών προκλήσεων από την πλευρά του Ιράκ, ιδιαίτερα όσο πλησίαζε η επέτειος της ισλαμικής επανάστασης στην Περσία. Βέβαια είχε προηγηθεί η επανασύναψη διπλωματικών σχέσεων Ιράκ – ΗΠΑ: αποτέλεσμα μιας καλής εξέλιξης της αρχικής βολιδοσκόπησης, η οποία ήταν το ταξίδι στη Βαγδάτη του Donald Rumsfeld ως «special Middle East envoy» το Δεκέμβριο του 1983. Το τέλος της 17χρονης περιόδου (μετά τον πόλεμο των έξι ημερών του 1967) συνέχισε με την ανάγκη αμερικανικής υποστήριξης με $1.2 (κατά το Arabia, Islamic World Review, vol. 4, No42) του υπό κατασκευήν αγωγού 1.650 χλμ. ως την Ακάμπα. Τον περασμένο Ιούνιο η US Ex – Im (Export – Import) Bank εγγυήθηκε τα U.S. $500 εκατ. ενός εμπορικού δανείου, το οποίο επρόκειτο να καλύψει αμερικανικά εφόδια ενός αρχικού σχεδίου, το οποίο ανέρχεται σε $1 δισ. (Middle East Magazine No 123). Το ταξίδι του υπουργού Εξωτερικών του Ιράκ στην Ουάσιγκτον θα ήταν μια προσπάθεια να «εξισορροπήσει τις σχέσεις του Ιράκ με τις δυο υπερδυνάμεις». Ο ίδιος δε τόνισε ότι «το πρωταρχικό ενδιαφέρον για κάθε χώρα πρέπει να είναι το εθνικό, πατριωτικό ενδιαφέρον και αυτό συνέβη εν προκειμένω». Μια στρατιωτικού περιεχομένου συνεργασία θεωρείται γεγονός, αφότου η παρουσία ορισμένων Αμερικανών στρατιωτικών συμβούλων έγινε εντονότερη με την επίσημη επανασύναψη σχέσεων (Le Message de l' Islam, No 24).

Σε διάφορες εφημερίδες της Τεχεράνης (Kayhan international, Tehran times, Iran Spektrum) του Φεβρουαρίου 1985 αναφέρονταν αραιά μερικοί βομβαρδισμοί περσικών πόλεων από την ιρακινή αεροπορία μαζί με δηλώσεις ότι θα υπάρξουν αντίποινα. Σημείωναν ότι το Ιράκ καταπατούσε τη συμφωνία της 12. Ιουνίου 1984 και ότι θα έπαυαν οι βομβαρδισμοί αστικών περιοχών (Kayhan International, 14.2.85). Θεωρούσαν ότι το Ιράκ προσπαθεί να επισκιάσει το γεγονός της ισλαμικής επανάστασης, η οποία έφερε την Περσία «στην κορυφή του παγκόσμιου ισλαμικού κόμματος» κατά το Χαμενεΐ, πρόεδρο της Ισλαμικής Δημοκρατίας (Tehran times 14.2.85). Έδειχναν φωτογραφίες ιρακινών αιχμαλώτων πολέμου να συναντούν μέλη της οικογένειάς τους (Kayhan 16.2.85) και εθελοντών Περσών, οι οποίοι

Χοραμσάχρ: η κατεστραμμένη και ερειπωμένη πόλη του Σατ αλ 'Αραμπ (Αρβάντ).

πήγαιναν να καταταγούν στο μέτωπο (Tehran Times 19.2.85). Αυτό σήμαινε, απλά, ότι είχαν καταλάβει τις κινήσεις των αντιπάλων και έδειχναν την ετοιμότητά τους, για ν' αποφευχθεί μια άχρηστη αιματοχυσία χωρίς κανένα δυνατό αποτέλεσμα. Ο υπουργός Εξωτερικών Αλί Ακμπάρ Βελαγιατί, μετά τον πρώτο μεγάλο βομβαρδισμό αυτού του νέου κύκλου, ο οποίος συνέβη στην Αχβάζ στις 3 Μαρτίου 1985, προειδοποίησε τον ΟΗΕ ότι θα υπήρχαν αντίποινα. Ο βομβαρδισμός της Μπάσρα από την ιρανική πλευρά ήταν το τελευταίο μήνυμα πριν από τη γενίκευση (6 Μαρτίου). 'Ομως, οι στόχοι στην Αχβάζ (εργοστάσιο νάφθας, γέφυρα, πετρελαϊκές εγκαταστάσεις) και κοντά στο Μπουσέρ (πυρηνικός αντιδραστήρας), τους οποίους διάλεξε το Ιράκ, έδειχναν τις προθέσεις του. 'Ετσι, στις 10 Μαρτίου η σύρραξη γενικεύτηκε.

Το αποτέλεσμα ήταν στο μέτωπο να υπάρξει μια μικρή περσική προώθηση μετά από τα έλη του Χοβεϊζά στη δυτική όχθη του Τίγρη και να συμβούν ανεπανάληπτες καταστροφές σε αστικά κέντρα της Δ. Περσίας (ουσιαστικά στη μισή χώρα) και του Ιράκ. Περισσότεροι σκοτώθηκαν στις πόλεις παρά στο μέτωπο σ' αυτήν τη φάση. Με μερικές εξαιρέσεις, ο δυτικός τύπος παραποίησε τα γεγονότα,παρουσιάζοντας σκηνές επελαυνόντων Ιρακινών μπροστά σε πτώματα Περσών (Le Point, 31. III. 85), ίσως για να διαφημίσει τα όπλα των χωρών του στο καταχρεωμένο Ιράκ. Μερικές φωτογραφίες κάλυψαν το θέμα των Περσών νεκρών κοντά στην Μπάσρα (Newsweek, 1. IV. 85). Χωρίς διάθεση πολιτικής αντιπαράθεσης, σχετικά με το ερώτημα ποιος οδήγησε σ' αυτόν το σκοτωμό, σημειώνουμε ότι θα έπρεπε μερικοί δημοσιογράφοι ν' αντιλαμβάνονται ποια χώρα έχει πραγματικά αποθέματα πληθυσμού. Σύμφωνα με τα ακριβέστερα δεδομένα, η Περσία παρουσιάζει στο σύνολο των φάσεων του πολέμου το λυπηρό ποσό του 1,5 εκατομ. και το Ιράκ του 1 εκατομ. νεκρών, τραυματιών, αναπήρων, αιχμαλώτων και αγνοουμένων. 'Ομως το Ιράκ έχει πληθυσμό 14,5 εκατομ. ενώ η Περσία περίπου 51 εκατομ. κατοίκους. Το μόνο σωστό σημείο έθεσε το γαλλικό περιοδικό L' EXPRESS No 1759 κάτω από τον τίτλο – ερώτημα: «Και αν το Ιράκ διπλωνόταν...». Το γεγονός είναι ότι οι Πέρσες στρατιώτες δεν απείχαν ποτέ σε μεγάλη απόσταση από την αραβική έρημο, την οποία είχαν και έχουν οι Ιρακινοί πίσω από την πλάτη τους! Σ' αυτά τα νότια μέρη, το Ιράκ είναι μια χώρα χωρίς ιδιαίτερα πλατιές εκτάσεις. Πίσω από τα έλη και τον Ευφράτη αρχίζει η έρημος. Αν αποκλειστεί η Μπάσρα, το Ιράκ σπάει σε δυο κομμάτια και, αν καταληφθεί η Μπάσρα, ο πόλεμος τελειώνει αμέσως με πτώση του ιρακινού καθεστώτος. Μετά η ευθεία φτάνει στην Ιερουσαλήμ, Αλ – Κουντς ασ – σερίφ, όπως λέγεται στα αραβικά. Και βέβαια μπορεί περσικές πόλεις να έγιναν συντρίμμια σε μεγαλύτερο βαθμό από τις ιρακινές, αυτό όμως δε σήμαινε καθήλωση για την Περσία. 'Ομως στα νότια μέρη του μετώπου, οι Ιρακινοί στρατιώτες δεν είχαν την πολυτέλεια αναδίπλωσης σε άλλη γραμμή, διότι εκεί αρχίζει η έρημος με τους γνωστούς κινδύνους της.

Οι επιχειρήσεις Βαλ – Φαζρ 8 και 9 (Φεβρουάριος 1986). Η επίθεση Βαλ – Φαζρ 8 στράφηκε ενάντια στην ιρακινή πόλη του Φάο, κτισμένη στην όχθη του Σατ – αλ 'Αραμπ, ο οποίος δημιουργείται από τη συμβολή του Ευφράτη, του Τίγρη και του Καρούν. Σημείο διαφωνιών για θέματα ναυσιπλοΐας από παλιά ο ποταμός αυτός, ονομασμένος με εθνική υπερηφάνεια Αρβάντ στα φαρσί (περσικά), έχει μέσο πλάτος 900 – 1.000 μ. 'Ομως στο σημείο του Φάο το πλάτος δεν υπερβαίνει τα 200 – 250 μ.! Η μέθοδος της επίθεσης περικλείει όλα τα στοιχεία ενός μη τακτικού πολέμου: τεχνάσματα (σύνδεση πλαστικών σκαφών κατά μήκος της περσικής όχθης, μετά, στροφή της ιδιότροπης γέφυρας κάθετα στο ρου του ποταμού) αιφνιδιαστική διέλευση και ιδιαίτερη χρήση μη πυροβόλων όπλων.

Η επίθεση Βαλ – Φαζρ 9, μικρότερης κλίμακας, περιέκλειε ακόμη περισσότερο το χαρακτήρα του απίθανου. Η επίθεση μέσα από το ορεινό και χιονισμένο Κουρδιστάν, διέλευση μέσα από την οροσειρά του Ζάγρου και στόχευση ενάντια στη μεγάλη ιρακινή, κουρδικής πλειοψηφίας, πόλη Ασ – Σουλεϋμανίγιε (Σολωμονική) είναι οπωσδήποτε αξιοπρόσεκτο γεγονός. Εδώ δεν είναι πόλεμος σε πεδιάδα αλλά μια μάχη υψωμάτων, οχυρών κορυφογραμμών και διέλευσης φυλακίων. Πάλι καθοριστικό υπήρξε εδώ το στοιχείο της έκπληξης στην επιλεγείσα μέθοδο: κάθε επίθεση ξεκινούσε κατά τα μεσάνυχτα ενάντια σε κάποιο οχυρό και περατωνόταν ως την αυγή.

Η επιχείρηση Βαλ – Φαζρ 9 είχε ποικίλους στόχους: η πρόθεση της Περσίας ήταν να κτυπήσει ταυτόχρονα σε πολλαπλά σημεία του επιμήκους αυτού μετώπου. Αυτό φαίνεται ακόμη πιο έντονα από τη μεσολάβηση 20 μόνο ημερών ανάμεσα στην εκδήλωση των δυο επιχειρήσεων (Βαλ Φαζρ 8 και Βαλ Φαζρ 9) στα δυο άκρα του μετώπου! 'Ενας άλλος στόχος ήταν η κουρδικής πλειοψηφίας ιρακινή πόλη Ασ – Σουλεϋμανίγιε και η αδύναμη κατάσταση του ιρακινού στρατού εκεί. Τέλος, μια επίθεση στο βορρά περικλείει πάντοτε σ' αυτόν τον πόλεμο το στοιχείο της έκπληξης. Οι άσχημες καιρικές συνθήκες, λίγες μέρες πριν (:τέλος Φεβρουαρίου), ήταν ένας λόγος ακόμη για τόνωση του απρόσμενου και του αναπάντεχου στοιχείου κατά του Ιράκ. Θα ήταν παραπάνω από τρέλα να περιμένει κανείς τυχόν επίθεση κατά της Ασ – Σουλεϋμανίγιε στο καταχείμωνο!

Η προϊστορία επιχειρήσεων στον τομέα αυτόν του μετώπου περιορίζεται ουσιαστικά στην επιχείρηση Βαλ – Φαζρ 4 (1983), η οποία είχε εκδηλωθεί κατά των στρατηγικών στόχων: Παντζβίν, Λαρίν, Κανεμανγκά, Σεπαμπίλ και κατά την οποία 900 τ.χλμ. του Ιράκ περιήλθαν στα χέρια των Περσών. Αν και κυρίως στον τομέα Παντζβίν αποκρούστηκαν, το όλο βόρειο μέτωπο ήταν – ή μπορούσε (λόγω κουρδικού) να μεταβληθεί – η αχίλλεια πτέρνα του Ιράκ.

Η επίθεση Βαλ – Φαζρ 9 άρχισε στα δυτικά σημεία του βόρειου μετώπου. Μετά τη διάβαση δυο παγωμένων ποταμών, σ' ένα μόνο βράδι λήφθηκαν σημασίας υψώματα: Μομαχαλάν, Ρινκά, Μουμπράχ, τα οποία εποπτεύουν την πόλη Τσουάρτα, ουσιαστική «είσοδο» στην Ασ – σουλεϋμανίγιε. Στις 2 Μαρτίου 1986, οι ιρανικές δυνάμεις ήταν ουσιαστικά 3 χλμ. προ της Τσουάρτα! 'Ενας δρόμος, ο οποίος είχε πρόσβαση σε πέντε δρόμους της Ασ – σουλεϋμανίγιε, τέθηκε υπό έλεγχο. Εκτάσεις 350 τ.χλμ. καταλήφθηκαν κατά τις τελευταίες επιχειρήσεις. «Απελευθερώθηκαν» 45 χωριά, τα οποία οι Ιρακινοί είχαν πρώτα εκκενώσει!

Τα αποτελέσματα ήταν πιο εμφανή στο νότιο μέτωπο: η κατάληψη του Φάο και η διπλή προώθηση πέρα της δυτικής όχθης του Σατ – αλ – 'Αραμπ (προς Β κατά της Βασόρας και προς Δ κατά του Ουμ Κασρ, μοναδικού πλέον ιρακινού επινείου στο μυχό του Κόλπου δίπλα ακριβώς στο Κουβέιτ) δεν ανταποκρίθηκε στους αρχικούς στόχους (πλήρης αποκλεισμός του Ιράκ από τη θάλασσα και διακοπή της οδικής επικοινωνίας Κουβέιτ – Ιράκ) αλλά έφερε Πέρσες στρατιώτες πολύ κοντά στα σύνορα του Κουβέιτ. Μόνο λιμάνι για την πάντοτε στενή διέξοδο του Ιράκ στον Περσικό (ή Αραβικό κατά τους αραβόφωνους) Κόλπο απέμεινε το Ουμ Κασρ. 'Ομως η έξοδος του ιρακινού στόλου από εκεί προϋποθέτει διέλευση από τα χωρικά ύδατα του Κουβέιτ, δίπλα από το νησί Μπουμπιγιάν, πράγμα το οποίο πάντοτε ερεθίζει τους Πέρσες, οι οποίοι ζητούν την πραγματική ουδετερότητα του Κουβέιτ. Μόλις 20 χλμ. πίσω από το Ουμ Κασρ περνά ο δρόμος ανεφοδιασμού Βασόρας – Σαφουάν – Κουβέιτ: σε 50 – 55 χλμ. από την πρώτη περσική γραμμή!

Στο βόρειο άκρο του μετώπου τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να είναι πιο βραδυφλεγή. Εδώ χρειάζεται να τονιστεί πάλι η σημείωση ότι τα βόρεια άκρα του μετώπου δε συμπίπτουν με τα βόρεια άκρα των συνόρων. Για ένα μήκος 200 – 250 χλμ., από το απώτατο βορινό σημείο των συνόρων (το οποίο είναι το τριεθνές σημείο Τουρκίας – Ιράκ – Περσίας) προς Νότο, δεν έγινε ποτέ κάποια ουσιαστική εχθροπραξία προ των επιχειρήσεων Μαρτίου – Απριλίου 1987, αν βέβαια εξαιρέσουμε τη μικρή επιχείρηση Καντέρ στο ΒΑ. άκρο του Ιράκ, κοντά στο τριεθνές σημείο. Κατά μήκος των συνόρων εκεί, αλλά και σε πολύ μεγάλο βάθος δεν υπήρξε εκατέρωθεν στρατός. Η ορεινή γεωμορφική διάπλαση του χώρου συμπίπτει εδώ με το όλο κουρδικό πρόβλημα, το οποίο δίνει τις ουσιαστικές διαστάσεις των επιπτώσεων στο βόρειο μέτωπο, πολύ πέρα από την ιρανική προώθηση (σ' ένα σημείο, όπου ήδη είχαν προχωρήσει μέσα στο Ιράκ το 1983 κατά την επιχείρηση Βαλ – Φαζρ 4), κατάκτηση των υψωμάτων Μουμπράχ, Ρινκά και Μομαχαλάν και προσέγγιση σε απόσταση βολής από την Τσουάρτα, εμπροσθοφυλακή της Ασ – Σουλεϋμανίγιε. Η αναμενόμενη όμως κουρδική εξέγερση μεγάλης κλίμακας δεν επιτεύχθηκε.

Αντικαθεστωτικά προβλήματα. Η πέμπτη φάση οικονομικής φθοράς χαρακτηρίστηκε, όπως ήδη φάνηκε από τις επιχειρήσεις Βαλ – Φαζρ 9, τέλος, από μιαν αναθέρμανση του κουρδικού προβλήματος. Η κουρδική στρατιωτική δραστηριότητα αποδείχτηκε προβληματική για το Σαντάμ Χουσσεΐν, ο οποίος συμφώνησε για μια προσωρινή είσοδο των τουρκικών στρατευμάτων σε παραμεθόριες περιοχές, με σκοπό να καταδιώξουν τους Κούρδους μαχητές. 'Ηδη το 1985 είχε αναγκαστεί ο Σαντάμ Χουσσεΐν να κάνει πολλές παραχωρήσεις στον Τζαλάλ Ταλαμπανί, αρχηγό της Πατριωτικής 'Ενωσης του Κουρδιστάν (PUK), κύριο χαρακτηριστικό των οποίων ήταν ένας μεγαλύτερος βαθμός κουρδικής αυτονομίας. Η κατάσταση στην Περσία, την ίδια περίοδο, οδήγησε σε ακόμη μεγαλύτερο περιορισμό της κρατικής εξουσίας στην επαρχία του Κουρδιστάν, όπου, βέβαια, ζει ένα μόνο μέρος των Κούρδων της Περσίας. Ωστόσο, ο Τ. Ταλαμπανί σύντομα (στά μέσα του 1986) προτίμησε να στραφεί προς την Περσία, όπως ο άλλος μεγάλος Κούρδος αρχηγός, Μπαρζανί.

Η κρατική εξουσία των δυο χωρών συνάντησε και άλλα περιθωριακά αντικαθεστωτικά προβλήματα κατά την πέμπτη περίοδο, ίσως εντονότερα από κάθε προηγούμενη φάση. Στο Ιράκ τα αντικαθεστωτικά στοιχεία των σιιτικών ριζοσπαστικών πυρήνων του Αλ – Ντάουα και οι Ιρακινοί αντιμπααθικοί μοτζαχεντίν – υποστηριζόμενοι αν όχι κατευθυνόμενοι από την Τεχεράνη – δολοφόνησαν τον Αύγουστο 1984 έντεκα ξένους ειδικούς σε βιομηχανικά θέματα και έπληξαν ορισμένα κέντρα μυστικών πληροφοριών. Στην Περσία οι (αντιχομεϊνικοί ΜΚΟ) μοτζαχεντίν, κατευθυνόμενοι από τον ηγέτη τους Μασούντ Ρατζαβί, ο οποίος βρίσκεται στο εξωτερικό (Παρίσι και τελευταία στο Ιράκ), είχαν αναπτύξει πολλές δραστηριότητες τους τελευταίους μήνες του 1984: έκρηξη βόμβας στο σιδηροδρομικό σταθμό της Τεχεράνης (23 Αυγούστου), διανομή προκηρύξεων, αντίσταση σε στρατιωτικά κέντρα και προπαγανδιστικές δραστηριότητες. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, παρά την κλίση τους προς δυτικά πρότυπα και την απέχθεια προς την ισλαμική δημοκρατία, απωθού-

νται από παρεμφερείς τρομοκρατικές ενέργειες.

Η κατάτμηση, όμως, ανάμεσα στη μη ισλαμική αντιπολίτευση στην Περσία είναι εντυπωσιακή. Μια σειρά προσωπικοτήτων κινείται από το φιλελεύθερο ως το σοσιαλδημοκρατικό δυτικοευρωπαϊκό πολιτικό φάσμα: βέβαια ο Σαπούρ Μπαχτιάρ (τελευταίος πρωθυπουργός του σάχη) και ο Μπάνι Σαντρ (πρώτος μετεπαναστατικός πρόεδρος) δεν αντιπροσωπεύουν παρά ελάχιστα άτομα πια μέσα στην Περσία. Στη δεξιά άκρη του προαναφερμένου φάσματος βρίσκεται ο απόγονος του σάχη, αυτοανακηρυγμένος διάδοχος. Η μοναρχία αποτελεί τον κυριότερο πόλο αντικαθεστωτικής συσπείρωσης, γιατί λειτουργεί ως θεσμός περισσότερο και λιγότερο ως πρόσωπο. Οι διαφωνίες προσώπων είναι κάτι το οποίο κουράζει εύκολα στην Περσία.

Η μαρξιστική πλευρά έχει αυτοκαταστραφεί στην Περσία: οι Μοτζαχεντίν – ε Χαλκ έχουν προκαλέσει βαθύτατη δυσφορία, ανάμεσα στους αντικαθεστωτικούς της Περσίας, καθώς με τις προαναφερμένες βομβιστικές ενέργειες, την πρόσφατη συνεργασία με το Ιράκ και τα σεξουαλικά προβλήματα του αρχηγού τους, Μ. Ρατζαβί, έχουν διώξει από κοντά τους κάθε αντιχομεϊνικό. Ζώντας στην Περσία, πείθεται κάποιος ότι συνήθως ένας αντίθετος στο ισλαμικό καθεστώς προτιμά το ίδιο αυτό το καθεστώς, παρά τους Μοτζαχεντίν, που αποκαλούνταν, από από τους κυβερνητικούς, «Μοναφικίν» (:υποκριτές). Το Κομουνιστικό Κόμμα (Τουντέχ: Μάζα) έχει σε ακόμη πιο απελπιστικό βαθμό διαλυθεί.

Η μη ισλαμική αντιπολίτευση συναντάται – πέραν του επιπέδου κομμάτων, οργανώσεων ή προσώπων – και στο χώρο των διάφορων εθνικών μειονοτήτων. Στην Περσία ξεχωρίζουμε 7 περίπου εκατομ. τουρκοφώνων (αζαρί και τουρκμένων και συνεπώς διαφορετικών αρκετά από τους ομόφυλους της μητροπολιτικής Τουρκίας), 5,5. εκατομ. Κούρδων, 1 εκατομ. Λορί, 1 εκατομ. Μπαχτιαρί (οι δυο τελευταίες ενότητες αντιστοιχούν σε αυθεντικά παλιά ιρανικά φύλα), 2 εκατομ. αραβόφωνων (οι οποίοι την εποχή της εξάπλωσης του Ισλάμ στην Περσία εξισλαμίστηκαν και εξαραβίστηκαν γλωσσικά, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους ομοεθνείς, τους οποίους χαρακτηρίζει η διατήρηση της γλωσσικής έκφρασής τους), 1 εκατομ. μπαλούτσι (βελούχων) και μόνο 31 εκατομ. (ανάμεσα στα συνολικά 50 περίπου εκατομ.) είναι Πέρσες.

Οι περισσότερες εθνικές μειονότητες έχουν ενεργά συμμετάσχει στην πνευματική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της Περσίας των τελευταίων δέκα αιώνων. Κάθε επιφανειακή ανάλυση (όπως στην ανερμάτιστη περίπτωση του Γ. Τσιτσόπουλου «Ο Περσικός Κόλπος, η Δύναμη Ταχείας Επέμβασης και η Ανατολική Μεσόγειος» στο «Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα», Ελληνικό Ινστιτούτο Διεθνών Στρατηγικών Ερευνών, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1986, σ. 269) σύγκρισης με δεδομένα βαλκανιοποίησης της Περσίας είναι στην περίπτωση αυτήν εντελώς εξωπραγματική (Πολιτικά Θέματα, 22 – 29 Ιουνίου 1986), εφόσον δε λαμβάνει υπόψη το σημαντικό και καθοριστικό στοιχείο της μουσουλμανικής πίστης στο ιδεώδες της Ουμμά. Σύμφωνα με το Ισλάμ, κάθε διαφορά εθνικού, γλωσσικού ή φυλετικού χαρακτήρα είναι ασήμαντη, πρόσκαιρη (μέχρις ότου χαθούν τα έθνη στο Πλήρωμα του Χρόνου, αφήνοντας μόνο επιζώντα τον Εκλεκτό Λαό του Κυρίου) και εντελώς άκυρη εντός της «Κοινότητας των Πιστών» (:Ουμμά), μέσα στα πλαίσια της οποίας τα αραβικά είναι πάντοτε η ιερή γραφή και γλώσσα (λόγω Κορανίου) και η κάθε άλλη γλώσσα θεωρείται μέσο επικοινωνίας, ανάμεσα σε όσους τη χρησιμοποιούν. Κάθε προβολή εθνικιστικής κακοδαιμονίας στη Μέση Ανατολή δεν ήταν παρά ένα είδος αποικιοκρατίας πολιτισμικού χαρακτήρα και συνεπώς σε καμιά σοβαρή επιστημονική μελέτη και έρευνα δεν μπορεί να εκλαμβάνεται ως «φυσική κατάσταση» και βάση κριτικής ή ανάλυσης. Υπολείμματα αυτού του ιδεολογικού κατασκευάσματος υπάρχουν βέβαια σε κάποια στρώματα του κουρδικού πληθυσμού. Όμως μια σειρά εκκαθαριστικών επιχειρήσεων, όπου συμμετείχαν πιστοί μουσουλμάνοι Κούρδοι στο πλευρό των πασνταράν και μπασιτζί ενάντια τους αντάρτες του Κομελά – Ντεμοκράτ του Α.Ρ. Γκασεμλού, περιόρισε από το 1985 κάθε μορφή εξέγερσης ή αντικαθεστωτικής ενέργειας στην Περσία.

Κάθε δυνατότητα άλλης διακυβέρνησης της Περσίας είναι νοητή μόνο μέσα στα πλαίσια του ισλαμικού καθεστώτος, του οποίου ουσία και υφή αποτελούν συνέπεια παιδείας και πολιτισμικού παρελθόντος.

Η πολιτική ζωή και κατάσταση στην Περσία και το Ιράκ κατά τον Π.Π. Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη είναι η πολιτική ζωή και στις δυο χώρες κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η αναπροσαρμογή των πολιτικών δεδομένων και ηθών πρέπει πάντοτε να βοηθάει μια εμπόλεμη χώρα.

Στην Περσία οι Ματζλίς (νομοθετικό σώμα) εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια και οι εκλογές του 1988 άνοιξαν την τρίτη ισλαμική κοινοβουλευτική περίοδο. Δεν υπάρχουν πρόωρες εκλογές στην Περσία, πέρα από την περίπτωση των αναπληρωματικών εκλογών. Εκλογικά τμήματα υπάρχουν και σε μικρά χωριά και οικισμούς ακόμη και των εκατό κατοίκων. Για την τήρηση της τάξης υπάρχει χωροφυλακή ή αστυνομία και «κομιτέ» (πρόκειται για την αστυνομική αρχή πάνω στους «μπασιτζί» – εθελοντές και «πασνταράν» – φρουρούς της επανάστασης), όχι όμως στρατός. Σε περίπτωση απουσίας «κομιτέ», κάποιοι «πασνταράν» τους αντικαθιστούν. Στα τρία, συνήθως, διαπιστευμένα όργανα τάξης προστίθενται πέντε πρόσωπα εκλεγμένα από το λαό, ένας αντιπρόσωπος του κυβερνήτη του νομού (:νομάρχης) και ένας αντιπρόσωπος του «Σόρα Νεγκιαχμπάν» (:θεματοφύλακες του Συντάγματος) για την πλήρη επάνδρωση ενός εκλογικού τμήματος. Μετά την απαραίτητη ουρά, ο ψηφοφόρος θα πάρει τα διάφορα χαρτιά και θα επιλέξει απόμερα, πριν ρίξει στην κάλπη το ψηφοδέλτιο. Αλλού υπάρχουν, αλλού

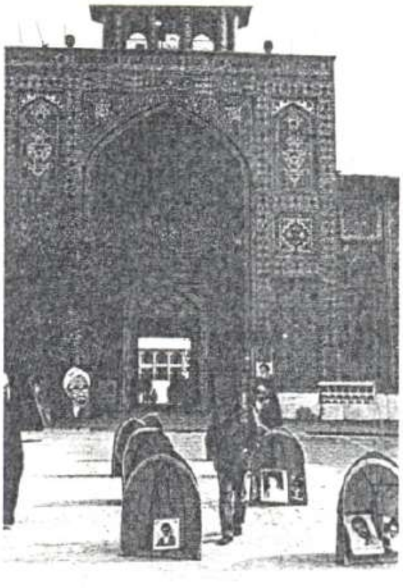

Προσευχή Περσών σε μιαν ανάπαυλα μάχης στην περιοχή των νησιών Μαζνούν, στις ελώδεις εκτάσεις της Ν. Υπερτιγριανής. Επιχειρήσεις Μπαντρ.

δεν υπάρχουν παραβάν, ενώ ακριβώς αυτόν το ρόλο έχουν τα όργανα τάξης, να εμποδίζουν αλληλοϋποδείξεις ή ενοχλήσεις. Σε περίπτωση αναλφαβήτων, μέλη της οικογένειας βοηθούν στην επιλογή. Ωστόσο θα ήταν μάλλον λάθος να εκλάβουμε αυτό το τελευταίο στοιχείο ως καλπονοθευτικό, αν βασιζόμασταν στο δεδομένο του υψηλού ποσοστού αναλφάβητων γυναικών σε ορισμένες αγροτικές περιοχές (σύμφωνα με το National Census of Population and Housing, November 1966, Τεχεράνη, ο θηλυκός αγροτικός πληθυσμός ήταν αναλφάβητος στις επαρχίες Μαχαμπάντ κατά 99,1%, Σακέζ κατά 98,7%, Σανανταάτζ κατά 98,8%, Μπαχταράν κατά 98,3%. Είκοσι χρόνια αργότερα, οι λαϊκές επιμορφώσεις του ισλαμικού καθεστώτος έχουν κάπως αλλοιώσει την κατάσταση) και υποθέταμε επηρεασμό από τα αρσενικά μέλη της οικογένειας κατά τα ελληνικά αγροτικά γνωστά πρότυπα: στην Περσία οι γυναίκες πρωτοστατούν υπέρ της ισλαμικής επανάστασης και ιδεολογίας.

Στις βουλευτικές εκλογές της 15. Απριλίου 1984, 1.500 υποψήφιοι είχαν διεκδικήσει τις 270 θέσεις, ανταγωνιζόμενοι πολιτικο – ιδεολογικά, κύρια σε προσωπική βάση. Οι υποψήφιοι βουλευτές παρουσιάστηκαν στον κυβερνήτη κάθε πόλης, για να εγγραφούν στους καταλόγους. Οι κυβερνήτες των πόλεων μαζί με αντιπροσώπους των Χομπρεγκάν – ε – Ματζλίς (:συμβούλιο ειδημόνων) έλεγξαν το πολιτικό και κοινωνικό παρελθόν τους και την εν γένει δράση τους. Σ' αυτήν την περίπτωση, όπως και σε πολλές άλλες, οι Χομπρεγκάν – ε – Ματζλίς είναι οι συνταγματικοί «φύλακες» της ισλαμικής νομιμότητας. Στην προκείμενη κατάσταση διέγραψαν περίπου 200 υποψηφίους, πριν αφήσουν 1.500 υπόλοιπους να διαπληκτισθούν. Μια παράταξη της νόμιμης αντιπολίτευσης, το «Κίνημα Απελευθέρωσης του Ιράν» (τίτλος διαμορφωμένος κατά τους ενάντια στο σάχη αγώνες) του Μαχντί Μπαζαργκάν, αποφάσισε να μη μετάσχει καθόλου, καθώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καταφέρονταν βιαιότατα εναντίον του και αυτό είχε εκληφθεί ως μάλλον κακό σημάδι.

Οι 1.500 αποδύθηκαν σε έναν πολιτικό αγώνα, ο οποίος έφερε ελάχιστο δείγμα κομματικής σφραγίδας, εφόσον οι περισσότεροι ήταν ανεξάρτητοι. Πραγματική μορφή «κόμματος» έχει στη σημερινή Περσία μόνον το «Χίζμπ – ε – Τζουμχουρί – γιε Ισλαμί» (:Κόμμα Ισλαμικής Δημοκρατίας), το οποίο όμως δεν «κατεβάζει» υποψη-

Προθήκες με φωτογραφίες νεκρών και θυμάτων του πολέμου τιμητικά τοποθετημένες μπροστά στο κεντρικό τζαμί της Σιράζ, 1985.

φίους, ή τουλάχιστον το πράγμα δε γίνεται όπως στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες με λίστες για όλη την επικράτεια. Όλοι οι υποψήφιοι κατεβαίνουν ανεξάρτητοι και, απλά, όσοι δεν ανήκουν στο ΚΙΔ, το σημειώνουν στις διακηρύξεις, τις ομιλίες ή τις διαφημίσεις τους. Το ΚΙΔ δεν παρουσιάζει ένα συγκεκριμένο πολιτικό πρόγραμμα διακυβέρνησης, διότι απλούστατα δεν πρόκειται – ούτε αυτό ούτε οι υποψήφιοι βουλευτές του – να κυβερνήσει. Άλλωστε, δεν είναι σίγουρο ότι παρουσιάζει υποψήφιους βουλευτές σε όλες τις εκλογικές περιφέρειες.

Ανάμεσα στους 1.500 υποψήφιους βουλευτές, τόσο στα μέλη του ΚΙΔ όσο και στους κομματικά ανένταχτους, τις περισσότερες δυνατότητες προβολής είχαν αυτοί οι οποίοι διατηρούσαν τις καλύτερες επαφές με τον τοπικό (ή εθνικό) τύπο και οι οικονομικά ανθηρότεροι, οι οποίοι μπορούσαν να πληρώσουν περισσότερες διαφημίσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία σε καμιά περίπτωση δε θα μπορούσαν να παρέμβουν στον πολιτικό αγώνα (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες και περιοδικά).

Το Υπουργείο Εσωτερικών είναι υποχρεωμένο να ετοιμάσει όλα τα απαραίτητα για την τεχνική υποδομή των εκλογών, οι οποίες ολοκληρώνονται σε δυο γύρους.

Ο κάθε νομός δίνει έναν αριθμό βουλευτών ανάλογο του πληθυσμού του, αριθμό, όμως, ο οποίος συνεχώς αναπροσαρμόζεται. Ακριβώς λόγω της «πολυσταυρίας», στον πρώτο γύρο εκλέγονται όσοι ʽάβουν άνω του 1/3 των ψήφων. Οι υπόλοιποι υποψήφιοι συνεχίζουν στο δεύτερο γύρο, όπου εκλέγονται κατά σειρά οι πρώτοι, έως ότου συμπληρωθεί ο αριθμός βουλευτών του κάθε νομού.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το ΚΙΔ σε κανένα νομό δεν εκπροσωπείται από μέλη του ισάριθμα του αριθμού βουλευτών, οι οποίοι αναλογούν στο συγκεκριμένο νομό. Μόνο μερικοί απ' όλους τους υποψήφιους σημειώνουν στις διακηρύξεις τους ότι είναι μέλη του ΚΙΔ. Τα όρια ηλικίας για τους Ματζλίς (βουλευτές) υπάρχουν τόσο προς τα κάτω όσο και προς τα πάνω: σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να συμπληρώσει μισό αιώνα βουλευτής, εφόσον δεν εκλέγεται πριν από τα 26 και μετά τα 75 χρόνια του.

Στην Περσία ψηφίζουν από 16 ετών, πράγμα το οποίο συμβάλλει σε κάποια αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος υπέρ του καθεστώτος. Συνήθως οι εκλογές διαρκούν 10 ώρες περίπου και, όπου χρειασθεί, προστίθενται μερικές επιπλέον ώρες. Τα αποτελέσματα ανακοινώνονται μέσα σε 48 ώρες, πλήν της Τεχεράνης (συνολικός πληθυσμός: 9 εκατομ.), όπου, συνήθως, τα συνολικά συγκεντρώνονται σε 5 – 6 ημέρες. Η μηχανογράφηση και ο εκσυγχρονισμός με ηλεκτρονικούς υπολογιστές πιστεύεται ότι θα συντμήσουν κατά πολύ τις διαδικασίες τελικής καταγραφής.

Το βασικό στοιχείο της πολιτικής δομής της Ισλαμικής Δημοκρατίας είναι ο πλήρης διαχωρισμός της νομοθετικής από την εκτελεστική εξουσία. Οι βουλευτές, άνδρες ή γυναίκες, μουσουλμάνοι και μη [υπάρχουν πέντε μη μουσουλμάνοι βουλευτές στην Περσία και προβλέπεται στην επόμενη βουλευτική περίοδο να αυξηθούν φθάνοντας την πληθυσμιακή αναλογία τους. Ανάμεσά τους διακρίνουμε ένα ζωροάστρη, έναν Εβραίο («καλιμί»), έναν ανατολικό χριστιανό («Ασσύριο» νεστοριανό ή Χαλδαίο) και δυο Αρμένιους χριστιανούς (έναν από το βορρά και έναν από το νότο της χώρας)], δεν μπορούν να συμμετάσχουν στην κυβέρνηση ή σε οποιαδήποτε άλλη μορφή εκτελεστικής εξουσίας. Ο μόνος και απόλυτος τομέας της αρμοδιότητάς τους είναι ο έλεγχος του κυβερνητικού έργου και η νομοθεσία.

Οι σχέσεις κοινοβουλίου – κυβέρνησης είναι πολύπλοκες. Η κυβέρνηση καλείται να εφαρμόσει κάθε νόμο, τον οποίο ψηφίζουν οι Ματζλίς. Ένα σχέδιο νόμου, το οποίο υποβάλλει η κυβέρνηση στη Βουλή, μπορεί να καταψηφισθεί. Τότε η κυβέρνηση καλείται να το προσαρμόσει και να υποβάλει μια βελτιωμένη του μορφή: ούτε η κυβέρνηση πέφτει ούτε η Βουλή διαλύεται. Οι υπουργοί καλούνται ενώπιον επιτροπών της Βουλής για διευκρινίσεις, επεξηγήσεις κ.ά. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες ο υπουργός υποχρεώνεται να απαντήσει γραπτά ή προφορικά. Αν η απάντηση δεν κριθεί ικανοποιητική, ειδική επιτροπή αναλαμβάνει την περαιτέρω έρευνα και ο υπουργός επανεμφανίζεται προ του Κοινοβουλίου.

Επίσης περίπλοκες είναι οι σχέσεις προέδρου Δημοκρατίας (Ραΐς – ε τζουμχούρ) – κοινοβουλίου. Αν ο πρόεδρος εναντιώνεται σε κάποιο νόμο, τον επιστρέφει στους Ματζλίς. Μετά δεκαπέντε ημέρες αυτοί ψηφίζουν οριστικά μια βελτιωμένη μορφή του, χωρίς πλέον την προεδρική αντίδραση. Ο πρόεδρος, αν και διορίζει την κυβέρνηση, δεν μπορεί να διαλύσει τη Βουλή.

Ασφαλώς σ' αυτήν, την όχι ιδιαίτερα

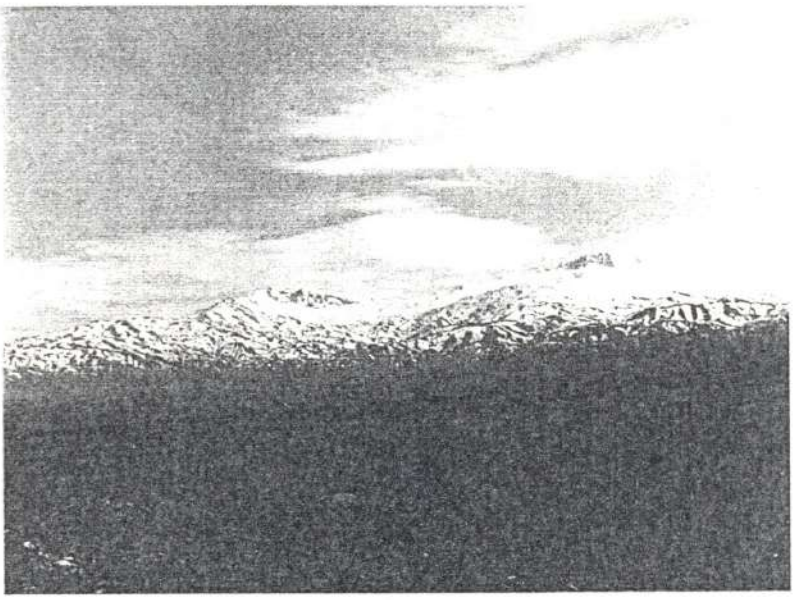
Διαδήλωση στην κουρδική πόλη Σανανταάτζ της Περσίας, μετά από ιρακινό βομβαρδισμό. Τέλη Ιουλίου 1986.

ζηλευτή θέση, βρίσκεται σήμερα ο Χοτζατολεσλάμ (θρησκευτικός βαθμός) Σαγίντ (απόγονος του Προφήτη, διακρινόμενος από τους άλλους μουλάδες από το μαύρο – και όχι άσπρο – σαρίκι) Αλί Χαμενεΐ. Το γεγονός των γενικών προεδρικών εκλογών, κάθε 4 χρόνια, δεν είναι κάτι το οποίο ανεβάζει ιδιαίτερα την απήχηση του θεσμού στην Περσία. Ουσιαστικά και οι προεδρικές εκλογές δε διαφέρουν κατά πολύ από τις βουλευτικές. Ο υποψήφιος τώρα (ή ο αντιπρόσωπός του) πηγαίνει στην Τεχεράνη, στο Υπουργείο Εσωτερικών, για να εγγραφεί στους καταλόγους, τους οποίους εξετάζουν οι Χομπρεγκάν – ε – Ματζλίς. Οι βασικές προϋποθέσεις για τους υποψηφίους,και συνεπώς κριτήρια των Χομπρεγκάν – ε – Ματζλίς, είναι η ιρανική υπηκοότητα, η μουσουλμανική θρησκεία, η πρότερη παρουσία στον πολιτικό στίβο, η εγνωσμένη πείρα στον τομέα της καθοδήγησης του λαού, η ενεργός αποδοχή των ισλαμικών αρχών και ο πρότερος έντιμος βίος. Δεν υπάρχει κάποια συνταγματική επιταγή, η οποία θα έκοβε το δρόμο σε ένα θηλυκό υποψήφιο. Πρέπει να σημειώσουμε ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας δε χρειάζεται να είναι κατ' ανάγκη ιερωμένος, όπως στην παρούσα περίπτωση.

Στις προεδρικές εκλογές του 1985, οι Χομπρεγκάν – ε – Ματζλίς ενέκριναν τελικά τρεις υποψηφιότητες ανάμεσα στους 50 υποψήφιους. Η πιο αμφιλεγόμενη – και τελικά απορριφθείσα – υποψηφιότητα ήταν αυτή του Μεχντί Μπαζαργκάν, τα φιλειρηνικά (προς το Ιράκ) συνθήματα του οποίου είχαν ερεθίσει τους «σκληροπυρηνικούς» του προαναφερμένου Συμβουλίου Προστασίας του Συντάγματος. Ο αγώνας συνεχίστηκε σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία διατίθενται για τον κάθε υποψήφιο πρόεδρο. Στην περσινή περίπτωση δε χρειάσθηκε δεύτερος γύρος ανάμεσα στους δυο πρώτους. Ο Αλί Χαμενεΐ επανεκλέγηκε με 12 εκατομ. ψήφους επί 14,2 εκατομ. Η αποχή ήταν σημαντική, αν κάποιος υπολογίσει ότι οι εγγεγραμμένοι ανέρχονται σε 22 εκατομ. Σε ορισμένες περιοχές η πλειοψηφία του Χαμενεΐ δεν ήταν τόσο καθοριστική, όπως στην Τεχεράνη, το Χουζεστάν (ΝΔ. Περσία) και το Κουρδιστάν, όπου το ποσοστό ανήλθε ελαφρά πάνω από το 50% και η αποχή υπήρξε σημαντική. Οι άλλοι δυο υποψήφιοι έλαβαν απελπιστικά λίγους ψήφους: ο δρ. Μαχμούτ Κασάνι πήρε 1,4 εκατομ. και ο χοτζατολεσλάμ Ασγκαροουλαντί περιορίστηκε σε μόνο 283.000 ψήφους. Πρέπει να σημειωθεί ότι και τα τρία πρόσωπα ήταν αρχικά μέλη του ΚΙΔ, αλλά, μεταγενέστερα, ο δρ. Κασάνι είχε αποχωρήσει.

Ο επανεκλεγμένος πρόεδρος θα ανασχημάτιζε την 23μελή κυβέρνηση. 'Ομως, πρωθυπουργός παρέμεινε ο Χουσεΐν Μουσαβί, ευνοούμενος του Αλί Ακμπάρ Ραφσαντζανί, προέδρου της Βουλής, ενώ ο πρόεδρος της Δημοκρατίας θα επιθυμούσε περισσότερο να τοποθετήσει στη θέση αυτήν τον υπουργό Εξωτερικών (Βεζίρ – ε Ουμούρ – ε Χααρετζέ) Αλί Βελαγιατί. Αυτό είναι ένα σημείο ανάμεσα σε πολλά, τα οποία αποδεικνύουν ότι το πρόσωπο του σημερινού προέδρου της Βουλής είναι ο «ισχυρός ανήρ» του πολιτικού στερεώματος της Περσίας: πέραν του ότι αυτός συγκεντρώνει στα χέρια του και εκτελεστική και νομοθετική εξουσία, μπορεί κάποιος να ερμηνεύσει την όλη κατάσταση, αν υπολογίσει δυο ακόλουθα σημαντικά δεδομένα της ισλαμικής περσικής πολιτικής ζωής.

Η ισλαμική Περσία είναι μια χώρα με άσχημες εμπειρίες από τον προεδρικό θεσμό. Η σύγκρουση ολόκληρου του πολιτικού στερεώματος με τον πρώην πρόεδρο Μπάνι Σάντρ τραυμάτισε ακόμη και αυτές τις πιο περσικές εμπειρίες σχετικά με το μη κληρονομικό ανώτατο άρχοντα. Η δραστηριότητα του Μπάνι Σάντρ στο Παρίσι μείωσε και τον ίδιο το θεσμό.

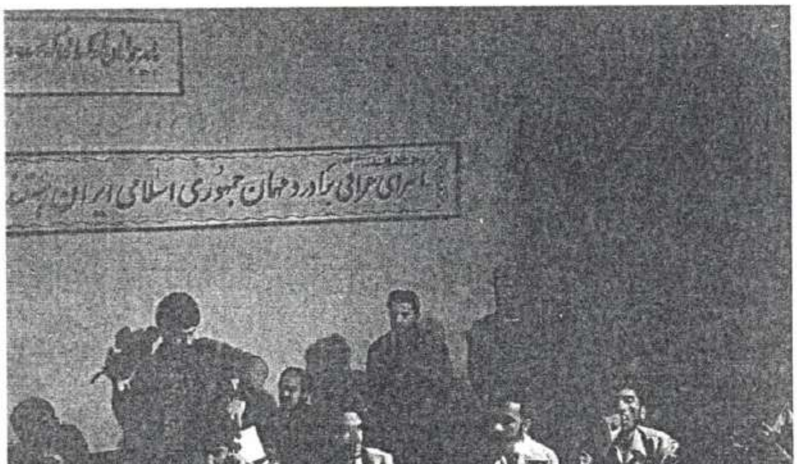

'Αποψη του τριεθνούς σημείου Νταλανπέρ (Ιράκ, Περσία, Τουρκία) από την Περσία (: η δεξιά βουνοκορυφή).

'Ομως πολύ περισσότερο και από αυτό, η θέση του προέδρου της Δημοκρατίας κλονίστηκε και από το γεγονός ότι στην Περσία αυτός ο θεσμός δεν αντιστοιχεί την ύπατη αρχή! Στην ισλαμική Περσία η επαναφορά στο αυθεντικό αρχικό σιιτικό Ισλάμ κατέληξε στον καθοριστικό αρχηγικό θεσμό του Ιμάμη (πνευματικού και κοινωνικού ηγέτη ενορασιακού χαρακτήρα). Εκλεγμένος από το ειδικό συμβούλιο μουσουλμάνων νομομαθών ανάμεσα από τους κορυφαίους θρησκευτικούς ταγούς, τους Μεγάλους Αγιατολλάχ (:Αγιατολλάχ – ε Ουζμά), ο Ιμάμης έχει τον τελικό λόγο για κάθε θέμα, παραμένοντας ισόβια στην ηγεσία της χώρας. Ο Ιμάμης, σύμφωνα πάντοτε με τα αρχικά και αυθεντικά ισλαμικά πρότυπα, έχει ενεργό ανάμειξη στις πολιτικές διαφωνίες, πιστοποιώντας ότι δεν υπάρχει καμιά διαφορά μεταξύ θρησκείας και πολιτικής: είναι, φερ' ειπείν, ο μόνος που μπορεί να διαλύσει το Κοινοβούλιο!

Η πρακτική ως τώρα είναι να εκλέγουν το διάδοχο του Ιμάμη πριν από το θάνατο του πρώτου. 'Ετσι, διάδοχος του Χομεϊνί είναι ο Αγιατολλάχ – ε Ουζμά Χατζ Σεΐχ Χουσεΐν Αλί Μονταζερί, 63 ετών, κορυφαίος ηγέτης του αντιμοναρχικού αγώνα και, ουσιαστικά, ο κύριος εκπρόσωπος στην Περσία του εξόριστου στη Βαγδάτη και στο Παρίσι Χομεϊνί, ο οποίος διδάσκει σήμερα ακόμη (1987 – 1988) σε θρησκευτική Σχολή του Κομ, το μάθημα του ισλαμικού δικαίου (Φίκχ).

Θα πλησιάσουμε καλύτερα το νόημα της πολιτικής ζωής της Ισλαμικής Δημοκρατίας, αν ασχοληθούμε με τον κεντρικό προβληματισμό: να υπάρχει ή όχι το Κόμμα της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Ανάμεσα στους κυβερνητικούς κύκλους της Περσίας ο σχετικός προβληματισμός το-

Συνέντευξη Ιρακινών αιχμαλώτων, οι οποίοι αρνήθηκαν τη περσική προσφορά απελευθέρωσης και προτίμησαν να αγωνισθούν στο περσικό μέτωπο ενάντια στο αντιισλαμικό καθεστώς Μπάαθ του Ιράκ.

ποθετείται στο ερώτημα κατά πόσο ένα «κόμμα», έτσι όπως αυτό έχει γίνει διεθνώς γνωστό και αντιληπτό κατά τα αστικά και σοβιετικά πρότυπα, είναι ένα απαραίτητο στοιχείο της κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης ενός αυθεντικού ισλαμικού προτύπου. Κάποιος πρόκειται ασφαλώς να προβληματισθεί έντονα σχετικά με το θέμα, ιδιαίτερα αν αναλογισθεί ότι στην πρώιμη μουσουλμανική κοινότητα, όπου η ισότητα, η δικαιοσύνη, η ελεύθερη έκφραση γνώμης και η αδελφότητα κατοχυρώνονταν από την ύπαρξη στην κορυφή του χαλιφάτου ενός Ιμάμη (Αλί, Χασάν), υπήρχε ένα καθεστώς άμεσης δημοκρατίας και ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Προφανώς μια αυθεντική επαναφορά σε εκείνο το πρότυπο δέχθηκε το ΚΙΔ ως φορέα εξελικτικής προς τα εκεί πορείας, πλήν όμως μέσα στα 7 χρόνια ισλαμικής εξουσίας και σχετική εξέλιξη προς το ιδεατό υπήρξε (σύμφωνα με κάποιους ιθύνοντες) και το ΚΙΔ έδειξε τις εγγενείς αδυναμίες ενός ξένου στοιχείου να σταθεί μέσα στα πλαίσια ισλαμικού κράτους. Το ΚΙΔ αποδείχθηκε άθελά του ως φορέας γραφειοκρατίας, νεποτισμού και παλαιοκομματισμού, όπου δε δεν προκάλεσε ταραγμένα κύματα κατηγορήθηκε ως αίτιο παράτασης της νοοτροπίας των «ημετέρων», του «μέσου» και των παρασκηνιακών προωθήσεων. Οι περισσότεροι κυβερνητικοί στην Περσία επιθυμούσαν από το 1986 πλέον την εξέλιξη σε ακομματικό καθεστώς, κάτι το οποίο επισυνέβηκε το 1987.

Ενώ ασφαλώς δεν αμφισβητήθηκε ο ισλαμισμός των υποστηρικτών του ΚΙΔ, κάποιες πολιτικές διαφοροποιήσεις είχαν αρχίσει από το 1985 να διακρίνονται. Ενώ οι συχνές εμφανίσεις του προέδρου Α. Χαμενεΐ στα γραφεία του κόμματος τον διαφοροποίησε από τη στάση του προέδρου της Βουλής Α.Α. Ραφσαντζανί, η πολιτική διάσταση βρίσκεται στις οικονομικές απόψεις των δυο προσώπων. Βρισκόμενοι και οι δυο μέσα στα πλαίσια της ισλαμικής οικονομίας, εκπροσωπούν από καιρό ο μεν πρόεδρος τον κόσμο των επιχειρηματιών και την άποψη της δυνατότητας συμβιβασμού πολλών τομέων ιδιωτικής πρωτοβουλίας και επιχειρηματικής δραστηριότητας με την κοινωνική δικαιοσύνη της ισλαμικής κοινωνίας, ο δε πρόεδρος της Βουλής ένα σύνολο ιδεολόγων μουσουλμάνων και μουλάδων, οι οποίοι προβάλλουν προχωρημένες θέσεις κοινοκτημοσύνης, συλλογικής ιδιοκτησίας και αυστηρού ελέγχου του σημερινού επιχειρηματικού κόσμου. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι δυο αυτές απόψεις δεν αντικατοπτρίζουν συνολικά διαφορετικούς τρόπους αντίληψης του Ισλάμ και ότι, συνεπώς, «σκληροπυρηνικοί» ή συντηρητικοί ανήκουν στη μια ή στην άλλη «παράταξη» ταυτόχρονα.

Η ισλαμική δημοκρατία είναι μια χώρα ποικίλων, ετερόκλιτων και ασύνδετων αντιπολιτεύσεων: υπάρχουν δυνατότητες για πολλές αντιπολιτεύσεις. Η πρώτη, πιο πιστευτή και πιο αποτελεσματική αντιπολίτευση είναι η ισλαμική. Εφόσον βρισκόμαστε μέσα στο χώρο του Ισλάμ, μπορούμε έτσι να πείσουμε και να επηρεάσουμε περισσότερο! Κατ' αυτό τον τρόπο, όσοι βουλευτές, υπουργοί, ή άλλοι κυβερνητικοί διαφωνήσουν σε ένα συγκεκριμένο θέμα, αναπτύσσοντας διαφορετικές απόψεις, πάντοτε βέβαια στηριγμένες σε επιχειρήματα ευρισκόμενα εντός των πλαισίων της ισλαμικής λογικής και συλλογιστικής, συνιστούν τη νόμιμη αντιπολίτευση στην εκάστοτε περίσταση. Όμως, όλα αυτά παύουν να ισχύουν στην περίπτωση του Χοτζετίγιε, θρησκευτικής ομάδας βασισμένης στη ΒΑ. Περσία (Μασάντ), των οποίων η φιλειρηνική (ως προς τον πόλεμο με το Ιράκ) στάση και η μυστική, παράνομη ύπαρξη και δράση τούς καθιστά επικίνδυνους για το καθεστώς, καθώς αυτό δεν μπορεί να τους ελέγξει ή περιορίσει. Τους κατηγορούν ως πνευματικά τέκνα κάποιων μουλάδων, οι

Κουρδική γλυπτική πάνω σε ξύλο ενός κατεστραμμένου από βομβαρδισμούς ιρακινής αεροπορίας δένδρου στην ανεξάρτητη κουρδική ζώνη στο Β. Ιράκ.

οποίοι κατά την περίοδο του σάχη είχαν ξοφλήσει, εφόσον είχαν αποδεχθεί και υποστηρίξει εκείνο το τόσο βαθιά αντιισλαμικό καθεστώς. Θα ήταν λοιπόν όργανα κατά του καθεστώτος και, κατά προέκταση, της Μοσάντ, της CIA...

Η μη ισλαμική αντιπολίτευση γίνεται αποδεκτή ως περιθωριακή, όπως στην περίπτωση του Κ.Α.Ι. του Μαχντί Μπαζαργκάν. Σε κάθε άλλη περίπτωση πρόκειται για αντικαθεστωτική οργάνωση.

Η πολιτική ζωή στο Ιράκ εμφανίζει λιγότερο πλουραλισμό, τόσο στις ιδέες όσο και στα πρόσωπα, και καθορίζεται από τις ιδεολογικές επιλογές του κυβερνητικού κόμματος Μπάαθ, το οποίο τον Ιούλιο του 1968 ανέλαβε την εξουσία της χώρας μετά από μια επανάσταση, η οποία έμοιαζε πολύ περισσότερο με τριτοκοσμικό πραξικόπημα, μεγάλης, ωστόσο, λαϊκής βάσης και ακτινοβολίας. Αυτό το πραξικόπημα απαιτούσε ασφαλώς τη συμμετοχή και άλλων κομμάτων ή παρατάξεων, των οποίων η συμβολή υπήρξε καθοριστική.

Σύμφωνα με ένα μαρξιστικοφανές Σύνταγμα, επικυρωμένο μέσα σε συνθήκες ενθουσιασμού, απροσεξίας και βιασύνης, το 1970, το εννεαμελές Περιφερειακό Ηγετικό Συμβούλιο είναι το ανώτατο εκτελεστικό όργανο και αυτού, ήδη από το 1979, προεδρεύει ο Σαντάμ Χουσεΐν (Πρόεδρος Δημοκρατίας). Ένα Κοινοβούλιο υπάρχει με 250 έδρες, το οποίο, ωστόσο, στερείται ουσιαστικών δυνατοτήτων πρωτοβουλιών ή ελέγχου. Το «Αραβικό Σοσιαλιστικό Κόμμα Μπάαθ» έχει μια τεχνητά εξασφαλισμένη πλειοψηφία περίπου 73%. Οι υπόλοιπες έδρες έχουν καταληφθεί από μέλη του Προοδευτικού Εθνικού Πατριωτικού Μετώπου.

Το κόμμα, βέβαια, Μπάαθ του Ιράκ δεν είναι παρά το ιρακινό τμήμα του παναραβικού εθνικιστικού κόμματος Μπάαθ, του οποίου η άλλη πτέρυγα έχει αναλάβει την εξουσία στη Συρία. Το κόμμα αυτό εκφράζει την παναραβική φαντασιοπληξία του Μισέλ Αφλάκ, χριστιανού αραβόφωνου. Μικροπολιτικά συμφέροντα εκφράστηκαν στη Συρία και το Ιράκ, χώρες χωρίς σοβαρό εργατικό ή έστω αγροτικό κίνημα, μέσα από την ιδεολογία αυτήν, η οποία από μόνη της είναι ένα από τα τραγικότερα προβλήματα της Μ. Ανατολής, καθώς η σύνθεσή της αποτελεί ολοκληρωτική απόρριψη των ιστορικών δεδομένων της περιοχής (βλ. *Φυλές και Λαοί της Μ. Ανατολής*). Η διαφοροποίηση των δυο πτερύγων (Συρίας και Ιράκ) σχετίζεται περισσότερο σε διαφορετικές πολιτικές πρακτικές και προσωπικές αντιζηλίες.

Η ιρακινή πτέρυγα του Μπάαθ συνέβαλε στη δημιουργία, τον Ιούλιο του 1973, του Προοδευτικού Εθνικού Πατριωτικού Μετώπου (ΠΕΠΜ), όπου συμμετέσχαν και άλλες πολιτικές δυνάμεις και σχηματισμοί, ιδιαίτερα όσοι είχαν βοηθήσει στην «Επανάσταση» του 1968. Το Μπάαθ είχε θεωρήσει το ΠΕΠΜ ως «σημαντικό βήμα στο μακρύ δρόμο συνένωσης των λαϊκών δυνάμεων» με σαφή σκοπό να αποδυναμώσει άλλες λαϊκές δυνάμεις, όπως το Ισλαμικό Κόμμα Ντάουα, το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα και το Κομουνιστικό Κόμμα του Ιράκ.

Η πολιτική του Μπάαθ Ιράκ ήταν πάντοτε να παρουσιάζεται σοσιαλιστικό – κομουνιστικό – κόμμα, οιονεί μοχλός ιστορικών κοινωνικών εξελίξεων στο Ιράκ, κάτι βέβαια το οποίο ουδέποτε υπήρξε. Προσπορίζοντας δι' εαυτό τη θέση και το ρόλο του Κομουνιστικού Κόμματος του Ιράκ (σε λεκτικό – δημαγωγικό και μόνο, φυσικά, επίπεδο) το Μπάαθ προξένησε σύγχυση, εσωτερικό διχασμό και αποπροσανατολισμό. Η φύσει αποτυχημένη του πολιτική ως προς τους ισλαμιστές, παρά την υπερπλήρωση των φυλακών, είχε αποτελέσματα αντίθετα των αναμενομένων, ενώ ένα μη εθνικιστικό λαϊκό δημοκρατικό κόμμα θα μπορούσε ασφαλώς, όπως δείχνει η εμπειρία από το Αφγανιστάν, να συνενώσει και ισλαμιστικές μάζες. Η εξώθηση των μουσουλμάνων σε αντιδραστικές ισλαμιστικές ηγεσίες ήταν η τελική φάση της αρνητικής πολιτικής του Μπάαθ Ιράκ. Οι ασύστατες και ανερμάτιστες επιθέσεις του Σαντάμ Χουσεΐν κατά του Κομουνιστικού Κόμματος του Ιράκ τον Αύγουστο του 1976 (Arab Ba'th Socialist Party Iraq «The Central Report of the Ninth Regional Congress, June 1982», Bagdad, January 1983, σ. 64 – 65) γίνονταν συν τω χρόνω κωμικές, όταν πλέον απαιτούσε, ύστερα μάλιστα από ένα φαντασιόπληκτο παναραβιστικό εθνικιστικό παραλήρημα, να εξαρτηθεί ιδεολογικά το ΚΚΙ από το Μπάαθ! Ο διεθνισμός και η ταυτόχρονη έλλειψη ενός αστοιχείωτου και ιστορικά αθεμελίωτου αραβικού εθνικισμού από το ΚΚΙ ήταν κατά το Σαντάμ Χουσεΐν αντιφάσεις!!

Η φάρσα των μη αντιπροσωπευτικών εκλογών του Ιουνίου 1980 για το Κοινοβούλιο ήταν κάτι το φυσιολογικό σε μια χώρα χωρίς σημαντικές αστικές ή εργατικές παραδόσεις, όπου ο παράλογος τρόπος πληθυσμιακής αύξησης συγχέει σήμερα την επιτόπια πραγματικότητα του προηγουμένου και των αρχών του παρόντος αιώνα.

Οι κοινοβουλευτικές «εκλογές» του 1980 (12 μόνο χρόνια μετά την «Επανάσταση») είχαν προκαταβολικά θεωρηθεί ως επίτευγμα της «Επανάστασης» στον τομέα των δημοκρατικών μεταλλαγών και μάλιστα ως κάτι το «βαθύ» και «στερεό», όχι «τεχνητό»! Η υποτιθέμενη «αυθεντικότητα» ήταν η εκτεταμένη απαγόρευση εκπροσώπησης των κύριων πολιτικών αντιπάλων: του Κομουνιστικού Κόμματος ως δήθεν προδοτικού, άλλων θεωρούμενων ως «εχθρικών» ή «ξενοκίνητων» πολιτικών οργανώσεων (το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα), των παλαιοτέρων βουλευτών (του Κοινοβουλίου του προ του 1968 καθεστώτος), των πρακτόρων και, τέλος, των υποκειμένων σε διατάξεις Ποινικού Κώδικα. Είχαν, ωστόσο, θέσει υποψηφιότητα 240 κυρίως μπααθικοί, όχι ωστόσο ηγετικοί παράγοντες. Αυτή την φάρσα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης του Ιράκ εξέλαβαν ως δημοψήφισμα επικυρωτικό της ακτινοβολίας του Σαντάμ Χουσεΐν.

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1980 έλαβαν χώρα άλλες «εκλογές», αυτήν τη φορά για το Νομοθετικό Σώμα της Αυτόνομης Περιοχής, όπως αποκαλείται το υπό μπααθική κατοχή Κουρδιστάν. Οι εκλογές προβλέπονταν από το Νόμο περί αυτονομίας (του

ιρακινού Κουρδιστάν), ο οποίος είχε ψηφισθεί ήδη την 11. Μαρτίου 1974, αλλά, επειδή «ατυχείς συγκυρίες» ανέβαλαν συνεχώς τη διεξαγωγή εκεί εκλογών (εφόσον οι Κούρδοι αντιδρούσαν ζωηρά στις επίπονες προσπάθειες φίμωσής τους), μέχρι το 1980 υπήρχε ένα διορισμένο από τη Βαγδάτη Νομοθετικό Σώμα στην Ας – Σουλεϋμανίγιε (ενώ βέβαια πρωτεύουσα του ιρακινού Κουρδιστάν είναι η Μοσούλη, η οποία από την μπααθική κλίκα εκλαμβάνεται ως «αραβόφωνη περιοχή» και ως εκτούτου δεν περιλαμβάνεται στην «Αυτόνομη Περιοχή»). Η διαφορά μετά τις εκλογές δεν υπήρξε ασφαλώς μεγάλη, τόσο εξαιτίας των σκιωδών εξουσιών του Νομοθετικού Σώματος όσο και λόγω της έγκαιρης αυστηρής μπααθικής επιλογής των Κούρδων υποψηφίων (οι οποίοι όφειλαν να αναγνωρίσουν τον αραβικό χαρακτήρα του Κουρδιστάν). Όσοι άλλωστε παρουσιάστηκαν, θεωρήθηκαν από το σύνολο του κουρδικού πληθυσμού του Ιράκ ως σύγχρονοι Κουΐσλινγκ.

Γεγονός είναι, ωστόσο, ότι ελάχιστες μέρες μετά τις «εκλογές» αυτές ξέσπασε ο πόλεμος, ο οποίος οδήγησε το καθεστώς στην πλήρη αστυνομοκρατία της χώρας. Έτσι, ενώ το πιο εμφανές δικτατορικό προσωπείο έγινε σαφές, η πολιτική ζωή του Ιράκ περιήλθε στη δικαιοδοσία των φυλακών, των εκεί βασανιστηρίων και εκτελέσεων, και, τέλος, των άθλιων παρασκηνιακών συνωμοσιών.

Έλληνες στον Περσοϊρακινό Πόλεμο. Πρόκειται για την ελληνική κοινότητα της Περσίας, η οποία λόγω του πολέμου υπέστη πολλαπλές οικονομικές απώλειες, παρά την επί πολλές δεκαετίες παραγωγικότητα και δράση της.

Όταν οι αρχαιότεροι της σημερινής κοινότητας έφθασαν εκεί το 1935, έμεναν μόνο οι τελευταίοι της πάλαι ποτέ κραταιάς κοινότητας του Ρεντ (κοντά στην Κασπία). Ήδη σύντομα, από το 1941, τα μέλη ανέρχονταν σε 150 περίπου. Ένα μικρό ποσοστό προερχόταν από την Τουρκία και τη Ρωσία, οι περισσότεροι όμως ήλθαν ως τεχνικοί και συνέβαλαν στην κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Χορασάχρ – Τεχεράνης – Ταυρίδας. Με βοήθεια του κεφαλαίου, το οποίο αποτελούσαν τα χρήματα της παλιάς κοινότητας και με πολλές συνδρομές κτίσθηκε σ' ένα κεντρικό σημείο της Τεχεράνης – διαγώνια στην παλαιά θέση της αμερικανικής πρεσβείας – η εκκλησία του Ευαγγελισμού και το κτίριο της ελληνικής κοινότητας. Ο όλος χώρος έχει έκταση 840 τ.μ. και η σημερινή του αξία ανέρχεται σε 8.000.000 U.S.$. Η ελληνική κοινότητα της Τεχεράνης (υπό το δραστήριο πρόεδρο Καναβό), φρονίμως ποιούσα, έκανε όλες τις αναγκαίες ενέργειες ώστε να μεταβιβασθεί η περιουσία στο ελληνικό δημόσιο, πράγμα το οποίο έγινε από τη δεκαετία του '70. Τα μέλη αυξήθηκαν συν τω χρόνω, φθάνοντας μια κάποια στιγμή περίπου τα 300.

Όμως, ο αριθμός αυτός μειώθηκε δραστικά κατά το 1978 – 1979, εποχή της ισλαμικής επανάστασης του Ιράν. Έφυγαν ουσιαστικά οι περισσότεροι και επέστρεψαν στην Ελλάδα (όπου συστήθηκε και σύλλογος ομογενών εκ Περσίας). Αυτήν τη στιγμή υπάρχουν περίπου 120 άτομα και τα μέλη κυμαίνονται μεταξύ 80 με 90, άσχετα αν μερικοί δεν πληρώνουν την καθορισμένη συνδρομή, αποτέλεσμα και αυτό οικονομικής δυσπραγίας.

Ως επί το πλείστον οι Έλληνες της Περσίας κατοικούν στην Τεχεράνη, όμως μερικοί ζουν και σε ορισμένες επαρχίες, όπως στο Μαζανταράν, την έκταση μεταξύ των ακτών της Κασπίας και του όρους Ελμπούρζ, το οποίο κλείνει την Τεχεράνη από βορρά. Το Μπαντάρ – ε Παχλεβί (μετονομασμένο σε Μπαντάρ – ε Ανζαλί μετά την ισλαμική επανάσταση), ουσιαστικά επίνειο του Ραστ, συνεχίζει την παράδοση προσέλκυσης Ελλήνων. Άλλοι μένουν στη Σιράζ, τη μεγάλη πόλη κοντά στην Περσέπολη, στην καρδιά της Περσίας. Λίγοι κατοικούν στο Ισπαχάν, το οποίο σύμφωνα με μια περσική ρίμα είναι το μισό του κόσμου όλου (Εσφαχάν, νεσφ – ε τζαχάν). Και τέλος υπάρχει η περίπτωση του Έλληνα Νικόλα Ζαχαρίδη, ο οποίος κατοικεί κοντά στα Σούσα (στο Αντιμέσκ), περίπου 2.300 χρόνια μετά το Μεγαλέξανδρο! Η ιστορική, ρομαντική, αυτή περιγραφή ίσως δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα της περιοχής των βομβαρδισμών και στα προβλήματα, τα οποία συνάντησε μετά την ισλαμική επανάσταση το ενλόγω άτομο. Ο Π.Π. δεν καλύφτηκε ιδιαίτερα από τον ελληνικό τύπο.

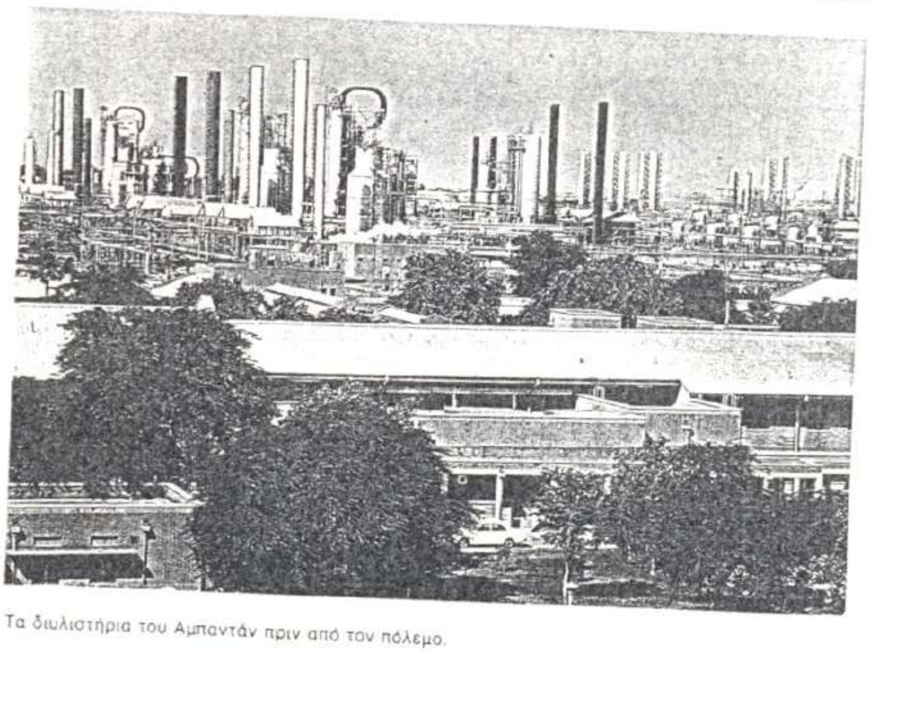

Η ανεικονική ζωγραφική κυριαρχεί στην Ισλαμική Δημοκρατία: Πρόκειται συχνά για «αραβουργήματα», στίχοι του Κορανίου.

Φημολογίες και δυνατότητες εξόδου. Ήδη από το καλοκαίρι 1986 είχαν αυξηθεί οι πληροφορίες και οι φήμες για τη λήξη του πολέμου. Η διεθνής αρθρογραφία προσέφερε για καιρό δυο δυνατότητες εξόδου: η η πολυσυζητημένη μεγάλη περσική επίθεση θα έσπαγε το ιρακινό μέτωπο ή μια εκ των ένδον ανατροπή του Σαντάμ Χουσσεΐν θα έφερνε (άλλους) στρατιωτικούς σε θέση να διαπραγματευθούν την ειρήνη με την ισλαμική κυβέρνηση. Αυτά βέβαια συνέβαιναν στην περίοδο, όπου το Ιράκ φαινόταν να καταρρέει.

Η λογική αυτή ωστόσο στηριζόταν σε πραγματικά δεδομένα. Ο ισλαμικός στρατός, αποτελούμενος από τον τακτικό στρατό, τους φρουρούς της επανάστασης (:πασνταράν) και τους αναρίθμητους μπασιτζιχά (:εθελοντές, βλ. πολιτικά θέματα, 11 – 17. IV.86, σ.32), θα μπορούσε να καταλάβει το Βόρειο Ιράκ, ιδιαίτερα σε συνεργασία με τους Κούρδους αντάρτες του Μπαρζανί, οι οποίοι ήδη βρίσκονταν σε υπεράσπιση μιας ανεξάρτητης πια πατρώας έκτασης 600 τ.μ. σχεδόν καθ' όλο το μήκος των τουρκοϊρακινών συνόρων. Η πτώση της Μοσούλης θα έφερνε ακαριαίο τέλος στο μπααθικό καθεστώς, δε θα ήταν όμως κάτι το πρωτόγνωρο στην ιστορία του χώρου: ορεινοί πληθυσμοί από τον Α. Αντίταυρο (νότια της λίμνης Βαν) ή το Β. Ζάγρο (δυτικά και νότια της λίμνης Ουρουμίγιε) και το οροπέδιο στράφηκαν πάντοτε ενάντια στη Νινευή, η οποία έπεσε ακριβώς από ένα μηδοβαβυλωνιακό συνδυασμό και της οποίας τα ερείπια βρίσκονται δίπλα στη Μοσούλη, στην ανατολική όχθη του Τίγρη.

Μια άλλη περίπτωση επίθεσης στο νότιο άκρο του μετώπου (μεταξύ Βασόρας και Φάο) θα απέκοπτε το Ιράκ από τον Περσικό Κόλπο και το δρόμο ανεφοδιασμού από το Κουβέιτ. Χειρότερα ακόμη, θα έστηνε τους μπααθικούς στρατιώτες με την πλάτη στον τοίχο, εφόσον πίσω τους δε θα υπήρχε παρά η αχανής έρημος, όπου φυσικά δεν μπορεί να διεξαχθεί κανενός είδους πόλεμος (βλ. Π.Θ., 17 – 23.V.85, σ.57). Οι τελικές συνέπειες θα ήταν οι ίδιες με αυτές της προηγούμενης περίπτωσης.

Λιγότερο συζητημένη αλλά και ιδιαίτερα φιλύποπτη κατ' άλλους θα ήταν η περίπτωση εκδήλωσης της τελικής επίθεσης στο κεντρικό μέτωπο (μεταξύ Σαρ – ε – Πολ – ε – Ζοχάμπ και Μεχράν), όπου η απόσταση μετώπου – Βαγδάτης είναι ήδη σήμερα μόνο 100 χμ.! Καθώς η απόσταση είναι πεδινή και χωρίς πολλά φυσικά εμπόδια, ιδιαίτερα πάνω σε μια υποθετική γραμμή Μάνταλι – Τέλ – Αζράτ – Αμπίτα – Βαγδάτη, εάν το μέτωπο έσπαγε εδώ, οι μέρες του μπααθικού καθεστώτος θα μπορούσαν να μετρηθούν στα δάκτυλα ενός χεριού. Καθώς η υποθετική αυτή γραμμή κόβει την επαρχία Ντιγιάλα σε άξονα ΒΑ – ΝΔ, είναι γνωστό ότι όλη αυτή η έκταση ήταν πάντοτε η πιο απαγορευμένη για δημοσιογράφους, ξένους και ντόπιους.

Τα διυλιστήρια του Αμπαντάν πριν από τον πόλεμο.

ή άλλους παρατηρητές. Συγκλίνουσες πληροφορίες μιλούσαν για αλλεπάλληλες γραμμές Μαζινό, εξοπλισμούς «αστακού», σειρές καταφυγίων, οχυρών, συρματοπλεγμάτων.

Το πολυσυζητημένο όνομα Κερμπαλά, το οποίο ηλεκτρίζει τον ισλαμικό στρατό, είναι ο χώρος του Δράματος του *Χουσσεΐν*, τρίτου ιμάμη. Εκεί πρόκειται να είναι η κατάληξη των ισλαμικών στρατευμάτων, για τα οποία η Βαγδάτη δεν είναι παρά το κέντρο ενός αντιισλαμικού καθεστώτος, το οποίο μπαίνει στη γραμμή των όσων διεστραμμένων ψευδομουσουλμάνων σκότωσαν το Χουσσεΐν στην Κερμπαλά (103 χλμ. νότια της Βαγδάτης) πριν από 1.327 χρόνια. Καθώς οι αναφορές για ιρακινή στρατιωτική κατάρρευση την περίοδο αυτήν πλήθαιναν (Arabia, September, σ. 14 – 15; Kayhan International, 8.IX., σ.2; Akhbar e Nau. 7.IX.86), οι σκέψεις ωρίμαζαν σχετικά με το τι θα ακολουθήσει την άφιξη των ισλαμικών στρατευμάτων στην Κερμπαλά.

Η μοναρχική Ιορδανία θα απέμενε μια διάτρητη ασπίδα, καθώς Πέρσες και σιίτες Ιρακινοί, θα βάδιζαν ενάντια στην Αλ – Κουντς ασ – σερίφ, όπως καλείται στα αραβικά η Ιερουσαλήμ, τρίτη ιερή πόλη του Ισλάμ και σημείο απόληξης ενός μυστικού ολονύκτιου ταξιδιού («Μιράτζ») του Μωάμεθ από τη Μέκκα μέχρι εκεί και ανάληψής του στην Ουράνια Ιερουσαλήμ. Μια άφιξη στην Κερμπαλά θα είχε αλυσιδωτές εξελίξεις σε όλη τη Μέση Ανατολή: ο ισλαμικός στρατός στη Μεσοποταμία και η μετέπειτα έκφραση του μουσουλμανικού ιρακινού λαού μέσα σε μια Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράκ θα προξενούσαν βίαιες εξεγέρσεις στα εύθραυστα καθεστώτα Ιορδανίας, Αιγύπτου και Σ. Αραβίας.

Ακριβώς για όλα αυτά, οι ιρακινοαμερικανικές σχέσεις εξελίχθηκαν γρήγορα και καίρια, από το τέλος του 1984, ανατρέποντας όλες αυτές τις πιθανές τότε καταστάσεις και δυνατότητες εξόδου. Αυτές οι σχέσεις, όπως πάντοτε στις συγκριτικά ανάλογες περιπτώσεις, υπήρξαν μονοδρομικές. Έτσι η φιλολογία (Wall Street Journal, 4.9.86) περί ανατροπής εκ των ένδον θα μπορούσε πλέον να βασίζεται σε μια λογική προοπτική ειρήνευσης, χωρίς ωστόσο να κείται εκτός του πραγματοποιήσιμου, εφόσον πλέον οι ανατροπείς του ιρακινού θα μπορούσαν να είναι διαμορφωμένοι από τον Αμερικανό στρατιωτικό ακόλουθο στη Βαγδάτη φίλο των ΗΠΑ! Εξάλλου, οι Financial Times βρήκαν την αποχώρηση Σαντάμ Χουσσεΐν ως καλύτερη μέθοδο για την ειρήνη. Ο Ιρακινός πρέσβης στο Λονδίνο, δρ. Αμιντ αλ – Αμίρ αλ – Ανμπάρι, έστειλε μια βιαιότατη επιστολή (F.T. 16.86.) ισχυριζόμενος ότι «η απαίτηση της Περσίας να αποχωρήσει ο Σαντάμ Χουσσεΐν θα είχε συνέπειες ιδιαίτερα φοβερές για να σκεφθούμε», προφανώς σε προσπάθεια να συνδέσει το ακίνδυνο της χώρας του για τα δυτικά συμφέροντα με την παρούσα ηγετική ομάδα.

Ωστόσο, διαψεύσθηκε από τους ίδιους τους Ιρακινούς φοιτητές του Λονδίνου, οι οποίοι συγκεντρώθηκαν έξω από την ιρακινή πρεσβεία ζητώντας μια Ισλαμική Δημοκρατία και, τονίζοντας ότι έχουν ήδη διαλέξει «το δρόμο του (τρίτου ιμάμη) Χουσσεΐν, το δρόμο του μαρτυρίου και της κάθε θυσίας για την υπόθεση του Ισλάμ».

Η λιβανική εφημερίδα Ανσάρ (4.9.86) έφερνε στο προσκήνιο ότι για να αποφευχθεί ακριβώς μια ιρανική προέλαση καταλυτικών συνεπειών, οι ηγέτες των Εμιράτων είναι πεπεισμένοι ότι μόνο ο παροπλισμός του Σαντάμ Χουσσεΐν είναι χρήσιμος. Διάφορα φύλλα των Guardian και Wall Street Journal τόνιζαν ότι ο κίνδυνος για τα δυτικά συμφέροντα θα ήταν μέγιστος σε περίπτωση ιρανικής στρατιωτικής νίκης και ανταγωνίζονταν στην αναφορά της (υπερεκτιμημένης) ποσότητας πετρελαίου (60% των παγκόσμιων αποθεμάτων) της Μέσης Ανατολής. Η αρθρογραφία αυτή είχε το χαρακτήρα της επείγουσας ανάγκης άλλης «λύσης» και συνδυαζόταν με την αυξανόμενη αδιαφορία φιλικών προς το Ιράκ χωρών για την τύχη του καθεστώτος Μπάαθ. Μια σαουδοπερσική επαναπροσέγγιση, η οποία μάλλον ξεκίνησε στον τομέα των τιμών πετρελαίου με την απόλυση, εκρηκτική και αιφνιδιαστική, του σεΐχη Γιαμανί από τη θέση του σαουδικού υπουργού πετρελαίου, όσο κι αν ήταν μια λυκοφιλία, η οποία τελικά δε διάρκεσε πολύ θα ήταν στραγγαλιστική για το Ιράκ και θα διέψευδε κατηγορηματικά την απέλπιδα προσπάθεια των Middle East Times (3.5., σ.11) να δουν διάδοχο του Σαντάμ Χουσσεΐν τον Τάχαρ Ραμαδάν, αντιπρόεδρο της κυβέρνησης. Ο «οικονομικός τσάρος» του Ιράκ δε διαφοροποιήθηκε σε τίποτα από το Σαντάμ για τόσα χρόνια, συνεπώς δε θα μπορούσε να είναι ένα φερέγγυο για την ιρανικών αξιώσεων ειρήνη πρόσωπο και ακυρώνει τις υποθέσεις του Joyce Starr ότι «είναι εύκολο να μαντέψουμε λάθος σχετικά με το Ιράκ».

Για να κατανοήσουμε την αμερικανική συλλογιστική προώθησης (αν όχι εξύφανσης) και υποστήριξης στρατιωτικού πραξικοπήματος και ανατροπής του Σαντάμ Χουσσεΐν, θα πρέπει να προσέξουμε τους περσικούς «όρους» για ειρήνη, τους οποίους το παρόν δεν πληροί, ενώ το προσεχές ιρακινό καθεστώς θα υπήρχε ακριβώς με βάση αυτήν την προοπτική, φέρνοντας την ειρήνη στην περιοχή. Οι περσικοί όροι συνοψίζονταν στην υποχώρηση όλων των στρατευμάτων στις γραμμές των διεθνών συνόρων (αρχή σύμφωνα με την πρακτική εφαρμογή της οποίας περισσότερα περσικά παρά ιρακινά στρατεύματα θα οπισθοχωρήσουν), στις ιρακινές αποζημιώσεις (εφόσον το Ιράκ άρχισε τον πόλεμο) ύψους 300 δις U.S.$ (όπου συνεκτιμώνται βομβαρδισμοί βιομηχανικών και πετρελαϊκών εγκαταστάσεων, αστικών περιοχών και ακόμη η μείωση παραγωγής και εξαγωγής πετρελαίου!) και η πλήρης αποκαθήλωση του μπααθικού καθεστώτος και η αντικατάστασή του με την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράκ.

Καθώς οι όροι αυτοί απορρίπτονταν από το Σαντάμ Χουσσεΐν, πρέπει να αναλογισθούμε πώς θα αντιμετώπιζε την κατάσταση μια στρατοκρατική κλίκα, η οποία θα αναλάμβανε τα ηνία. Πριν απ' όλα θα εκφραζόταν σε μια ισλαμι (και στι –) κή ορολογία, ανοίγοντας τις φυλακές, όπου σάπιζαν και σαπίζουν χιλιάδες μέλη του ισλαμικού κόμματος Ντάουα και θα απένειμε δικαιοσύνη στους προύχοντες του παρόντος καθεστώτος, ανταποκρινόμενη στο λαϊκό αίσθημα. Μιλώντας για το μονοκομματικό ιρακινό καθεστώς Μπάαθ, κάποιος πρέπει να έχει κατά νου τη μεικτή σύνθεσή του (ανώτατη κρατική διοίκηση, στράτευμα και αστυνομία – λαϊκή πολιτοφυλακή και κομματική γραφειοκρατία), η οποία συχνά λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή των συγκοινωνούντων δοχείων. Μία στρατοκρατική κλίκα, παρά την κατάργηση του κόμματος Μπάαθ (εκφραστή μιας εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας αναπτυγμένης από το χριστιανό αραβόφωνο Μισέλ Αφλάκ η οποία ακριβώς λόγω του ψευδεθνικισμού της αποτελεί τη χειρότερη προσβολή κατά του Ισλάμ και είναι ουσιαστικά μια νεοαποικιακή προβολή δυτικών αντιλήψεων και κοσμοθεωριών, παρά την υποχώρηση στα διεθνή σύνορα και την καταβολή αποζημιώσεων και παρά την αποδοχή του ιμάμη Χομεϊνί ως θρησκευτικού αρχηγού του συνόλου του Ισλάμ, και δε θα ήταν παρά μια πραγματική συνέχεια και επιβίωση ενός ακίνδυνου για τα δυτικά συμφέροντα καθεστώτος υπό ισλαμικό κάλυμμα.

Αυτό βέβαια δε θα ήταν κάτι το πρωτόγνωρο! Μια σειρά καθεστώτων έχουν από καιρό εκδηλώσει τάσεις εξισλαμισμού και μετατροπής της νεοαποικιακής μορφής κοινωνίας σε αυθεντική ισλαμική, χωρίς να συνοδεύουν αυτές τις διαθέσεις με αντιδυτικισμό (λαϊκού ή κυβερνητικού επιπέδου) και χωρίς βέβαια ο «εξισλαμισμός» να είναι αμιγής ή αυθεντικός. Παλιότερα παραδείγματα είναι το Πακιστάν του Ζία Ουλ Χακ (άλλωστε και η επίσκεψη του «ισλαμικότερου» πακιστανού πρωθυπουργού Τζουνετζού στην Ουάσιγκτον το 1986 παραήταν θερμή!), το Σουδάν των τελευταίων ετών του Νουμέιρι και πιο πρόσφατα το Σουδάν του Μάχντι (σε πολύ πειστικότερη έκδοση από ό,τι το στρατοκρατικό, εγκληματικό προηγούμενό του καθεστώς), το Κουβέιτ, το Μπαχρέιν και τα Εμιράτα (όπου στις αερογραμμές καταργήθηκε το αλκοόλ κ.ά.). Ασφαλώς ένα τέτοιο δρόμο θα έπαιρνε και η ενδεχόμενη Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράκ, εκτονώνοντας τα περσικά στρατεύματα και αμφότερους τους λαούς (Ιράκ και Περσίας) και μεταθέτοντας σε απώτερο και ακαθόριστο μέλλον την άνοδο εις τα Ιεροσόλυμα!

Η προοπτική αυτή δεν απομακρυνόταν ιδιαίτερα από διάφορες διεργασίες, οι οποίες καταγράφονταν ως λαμβάνουσες χώραν εντός των κόλπων της ηγεσίας του μπααθικού στρατεύματος το 1986 και το 1987. Η υπόθεση δεν ήταν όπως παλιότερα, όταν στο τέλος του 1983 ο Μπαρζάν Ιμπραΐμ αλ – Τικριτί και ο Ουατμπάν Ιμπραΐμ αλ – Τικριτί, διευθυντής των μυστικών υπηρεσιών ο πρώτος και κυβερνήτης της επαρχίας Σαλάχ Ουν – ντιν (Κεντρικό Ιράκ) ο δεύτερος, αντικαταστάθηκαν και έμειναν σε κατ' οίκον περιορισμό. Αυτή η πολυτέλεια δεν υπάρχει πια στο Ιράκ.

Η λιβανική εφημερίδα Ασ – Σαρκ αποκάλυψε περισσότερες πληροφορίες για ένα αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του Σαντάμ Χουσσεΐν, που εκδηλώθηκε τον Αύγουστο 1986, καθώς έχει καλή πληροφόρηση από τις συριακές μυστικές υπηρεσίες, οι οποίες δεν έχουν παύσει να έχουν καλή γνώση (μόνο;) των συμβαινόντων στο έτερο σιαμαίο ήμισύ τους (Π.Θ., 27 – 3.VII.86, σ. 31 – 32). Οργανωτές ήταν ο Ούμαρ Χαζαζέ και ο Χατάμ Αμπντ αλ – Ρασίντ, αδελφός του Μάχερ Αμπντ αλ – Ρασίντ, διοικητή των ιρακινών στρατιωτικών δυνάμεων του νότιου μετώπου. Αυτοί έκτοτε χάθηκαν! Ο γιος του αποκαθηλωμένου τέως προέδρου του Ιράκ, Αλ Μπακρ, ήταν και αυτός σε ενεργό συμμετοχή μαζί με άλλους ανώτερους αξιωματικούς. Το αποτυχημένο πραξικόπημα είχε προφανώς ξεκινήσει ενάντια στο ανάκτορο του Σαντάμ Χουσσεΐν από τρία καίρια σημεία (χώροι – κλειδιά του συστήματος ασφαλείας της Βαγδάτης): το στρατόπεδο Τατζί, τη βάση της μονάδας ειδικών δυνάμεων περιοχής πρωτεύουσας και τη βάση πυραύλων Πολ – ασ – Σιαλαμά.

Ο χοτζατολεσλάμ (ιερατικός βαθμός) Σεΐχ Μοχάμαντ Μπάκερ Νασερί, πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης του Συμβουλίου Ισλαμικής Επανάστασης του Ιράκ, μετά από ένα ταξίδι συντονισμού προσπαθειών, οργάνωσης και δράσης στη Δ. Ευρώπη και τη Β. Αμερική επισκέφθηκε τον αγιατολλάχ – ε Ουζμά (κορυφαίος ιερατικός βαθμός) Μονταζερί, εκλεγμένο διάδοχο του ιμάμη Χομεϊνί, στο Κομ, για να τον πληροφορήσει για τις τελευταίες εξελίξεις (Kayhan International, 8.X.86, σ.2). Αποκαλύφθηκε ότι ο γαμπρός του Σαντάμ Χουσσεΐν και πρώην διευθυντής του ιδιαίτερου προεδρικού γραφείου του, Χουσσεΐν Καμίλ αλ – Τικριτί, τοποθετήθηκε διοικητής της Προεδρικής Φρουράς, αν και ουδέποτε είχε υπηρετήσει στο στρατό· η λειψανδρία και η υποψία απολήγουν, λοιπόν, στον πιο παράφρονα νεποτισμό. Άλλωστε, θεωρείται σίγουρο ότι η υψηλή μπααθική αντιπροσωπεία στην Ουάσιγκτον στο τέλος του 1966 δε συζήτησε μόνο την αγορά τροφίμων ως τμήματος της αμερικανικής οικονομικής βοήθειας στο Ιράκ (0,5 δις U.S.$), αλλά, επίσης, και θέματα ασφα-

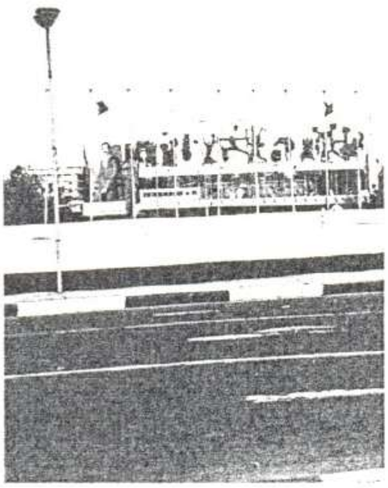
λείας και επαφών με διάφορες μυστικές υπηρεσίες.

Ουσιαστικώς καλύτερα συμπεράσματα συνήγαγε η περσική εξουσία τον Ιούλιο 1988, όταν τελικά αποδέχθηκε τις προτάσεις ειρήνης του ΟΗΕ, ανοίγοντας την πρώτη δυνατή διέξοδο από τον αιματηρό πόλεμο. Είχε προηγηθεί όμως μια σειρά δυσοίωνων εξελίξεων: η καθοριστική χειροτέρευση των σχέσεων με Σ. Αραβία εξαιτίας των γεγονότων της Μέκκας 1987 και η στρατιωτική εμπλοκή των ΗΠΑ, Γαλλίας και Μ. Βρετανίας στον Κόλπο. Η χειροτέρευση των γαλλοπερσικών σχέσεων και η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών συνέπεια του διπλωματικού επεισοδίου εξασθένισε περαιτέρω την περσική θέση, ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη από τις παρασκηνιακές σχέσεις με τις ΗΠΑ (Irangate). Κυρίως όμως φάνηκε ότι η Περσία δε θα μπορούσε να κερδίσει τον πόλεμο στρατιωτικά, όταν παραμονές της περσικής εισόδου στην Μπάσρα (Ιανουάριος 1987) Συρία και Λιβύη, οι δυο κύριοι σύμμαχοι της Περσίας, απαίτησαν να μην καταληφθεί αυτή η πόλη.

Συσχετισμοί και συγκρίσεις. Το Ιράκ δεν είχε τη διάθεση, όπως το 1980, να γελοιοποιήσει τους μουλάδες στο πηδάλιο της γειτονικής χώρας˙ το καθεστώς του Σαντάμ Χουσσεΐν θέλει να κλείσει τον πόλεμο, για να διώξει κάθε κίνδυνο τυχόν αποσταθεροποίησης. Στην Περσία, οι μεν οπαδοί του Χομεϊνί κατέχονται από το όραμα της Κερμπαλά – μερικοί από αυτούς είναι ωστόσο κουρασμένοι από τον πόλεμο – οι δε αντίθετοι του σημερινού καθεστώτος επιθυμούν μιαν αξιοπρεπή για όλους λύση˙ όμως, οι δυνατότητες επίτευξης των στόχων των δύο εμπολέμων είναι συνάρτηση της κατάστασης της καθεμιάς χώρας και των διάφορων ερεισμάτων της.

Το Ιράκ είναι πολύ ισχυρότερο στρατιωτικά. Παρατάσσει περισσότερους στρατιώτες (1.105.000 αντί 1.000.000 για το Ιράν), έχει περισσότερες τεθωρακισμένες μεραρχίες (6 αντί 4), διαθέτει περισσότερες ομάδες καταδρομών και έχει μιαν ασύγκριτη υπεροχή στα τεθωρακισμένα (3.700 αντί 1.000 για το Ιράν) και στους όλμους (2.500 αντί 800). Η κρίσιμη μεγάλη διαφορά είναι στις αεροπορικές δυνάμεις, όπου το Ιράκ βρίσκεται στην κατοχή 190 άριστης ποιότητας αεροπλάνων έναντι 0 του Ιράν. Στο σύνολο μάχιμης αεροπορίας, η διαφορά είναι 532 για Ιράκ και 80 για Ιράν, χωρίς να υπολογίσουμε τις φθορές των τελευταίων μαχών. Ουσιαστικά το Ιραν στερείται αεροπορίας, παρά τις τυχόν διαψεύσεις του πτέραρχου Χουσάγκ Σεντίκ (Kayhan international 14.2.85) – κατανοητές ασφαλώς – και αυτό, διότι η έλλειψη ανταλλακτικών από το εμπάργκο δύσκολα θεραπεύεται με πλάγια μέσα (Iran – gate) και ακόμη, διότι είναι εξελισσόμενη υπόθεση. Στα ελικόπτερα η συνολική διαφορά είναι υπέρ του Ιράκ αντί 150 για το Ιράν. Η αναμφισβήτητη υπεροχή του Ιράν στο ναυτικό δεν αποτέλεσε παράγοντα αυτού του πολέμου.

Στο επίπεδο της διεθνούς διπλωματικής κίνησης το Ιράκ υπερτερεί αναμφίβολα και αποφασιστικά: με καλές σχέσεις με τις δυο υπερδυνάμεις, ορισμένες ευρωπαϊκές – χώρες (Γαλλία), το σύνολο των αραβόφωνων χωρών πλην της Συρίας και της Λιβύης, με έντονα ερείσματα στον τρίτο κόσμο (Βραζιλία – Ινδία) και σχέσεις με την Τουρκία ελαφρότατα καλύτερες από τον άλλο γείτονα. Η Περσία ασφαλώς δε διαθέτει διεθνή ερείσματα. Θα έλεγε κανείς ότι βρίσκεται σε διεθνή «καραντίνα». Έχει καλές σχέσεις με τη Συρία και τη Λιβύη και ικανοποιητικές σχέσεις με το Πακιστάν και την Τουρκία. Οι σχέσεις με την ΕΣΣΔ δηλητηριάζονται στο σημείο του Αφγανιστάν (υπάρχουν 2 εκατ. Αφγανοί, κυρίως στην Ανατολική Περσία, πρόσφυγες) και των μουσουλμανικών πληθυσμών της Κεντρι-

Η κυριαρχία του Σαντάμ Χουσεΐν στους δρόμους και τις πλατείες της Βαγδάτης είναι εμφανής.

μεις θέση πυροδοτείται συνέχεια από τα διάφορα συνθήματα.

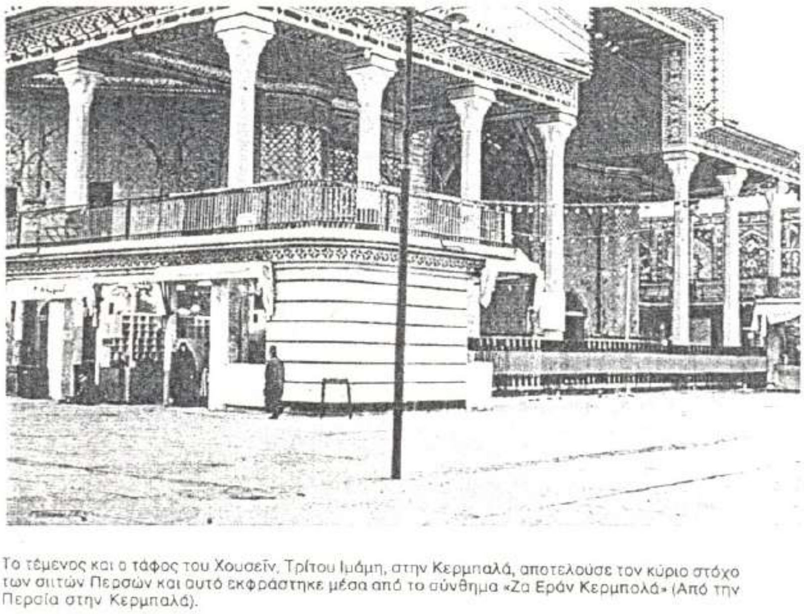
Όμως στο επίπεδο της ανεπίσημης διεθνούς κίνησης και ιδεολογικής κατεύθυνσης υπερέχει απόλυτα το Ιράν, λόγω του φαινομένου το οποίο καλείται «εξαγωγή ισλαμικής επανάστασης». Προσεγγίζονται έτσι τα σουνιτικά στοιχεία πολλών χωρών σε εναν κοινό ιερό αγώνα (τζιχάντ) ενάντια στις άπιστες και άθεες δυνάμεις του Σατανά (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Γαλλία, Μ. Βρετανία, Ισραήλ) και τους τοποτηρητές τους στις αραβόφωνες – οι οποίες θα έπρεπε να είναι ισλαμικές – χώρες. Οι διαφορές σιιτών – σουννιτών ξεχνιούνται σε αυτό το σημείο. Χώρες, όπου ισλαμικά στοιχεία θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα, είναι σχεδόν όλες οι αραβικές μετριοπαθείς σύμμαχες του Ιράκ χώρες. Τα στελέχη αυτά μορφώνονται σε εκτεταμένα και καλά οργανωμένα σεμινάρια, όπου προβάλλονται όλες οι φάσεις του Ισλάμ, μιας θρησκείας, η οποία σε αντίθεση με το Χριστιανισμό έχει άμεση επαφή με την οικονομία, την πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις. Πώς μπορεί κανείς να είναι μουσουλμάνος αν, π.χ., δέχεται να παίρνει επιτόκια;

Στο επίπεδο των προβλημάτων φυλετικών μειοψηφιών και της οικονομικής και κοινωνικής καταβαράθρωσης βρίσκονται και οι δυο χώρες στην ίδια περίπτωση. Εδώ θα σημειώσουμε τη διαφορά στις οικονομικές σχέσεις των δυο εμπόλεμων κρατών με τρίτα κράτη˙ το Ιράκ, με όσες χώρες έχει οικονομικές σχέσεις, διατηρεί και θερμές πολιτικές σχέσεις. Για το Ιράν δε συμβαίνει το ίδιο όπως, π.χ., στην περίπτωση των εμπορικών σχέσεων με Ιαπωνία και Δ. Γερμανία. Το διεθνές παιχνίδι των οικονομικών ανταλλαγών, παίζουν και οι δυο χώρες – έλλειψη συναλλαγματικών αποθεμάτων – την πληρωμή σε είδος: barter – countetrade Business (Middle East – Magazine No 122).

Τέλος, οι μικρές διαφορές προβληματισμού σε σχέση με τα καθημερινά κοινωνικά προβλήματα ανάμεσα στα ηγετικά στελέχη του καθεστώτος, στη μια ή στην άλλη περίπτωση, δεν πρόκειται να έχουν καμία επίπτωση στις μεταξύ των δυο χωρών σχέσεις (Arabia, vol.4, No 42; The Economist 16 – 22. 2.85; The Inquiry, vol. 2, No 2).

Είναι το σημείο του έμψυχου υλικού, ο κόσμος ο οποίος αναζητάει τη λύτρωση μέσα από το μαρτύριο, το σημείο, όπου το Ιράν υπερτερούσε καθοριστικά έναντι του Ιράκ. Και όσοι Ιρανοί πήγαιναν στο μέτωπο, γνωρίζοντας ότι θα σκοτωθούν, το ζητούσαν πραγματικά, χωρίς εξαναγκασμό και – το κυριότερο – χωρίς «βαριά καρδιά»: πάνω απ' όλα, πίστευαν ότι προσέθεταν και αυτοί τη συνεισφορά τους στον Ιερό Πόλεμο, ο οποίος – αντίθετα με τις παραστάσεις κόλασης, τις οποίες του αποδίδουν στη Δύση – αρχίζει από τον εσωτερικό αγώνα του καθενός, να διώξει από μέσα του τις δυνάμεις του κακού. Αυτό είναι ένα καθοριστικό σημείο του μακρόχρονου πολέμου, ο οποίος ασφαλώς διάρκεσε επί πολύ και στον οποίο οι Ιρανοί φαίνονταν ως αρειανοί στα μάτια των Δυτικών ορθολογιστών, που συνήθισαν να αντιμετωπίζουν την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του πολέμου ως ένα σύνολο τεχνικών προβλημάτων, τα οποία δεν μπορούν να λυθούν παρά μόνο με ορθολογιστική ανάλυση.

Και αν θα είναι ένα – και είναι ελπιδοφόρο – μήνυμα, το οποίο μπορούμε να συνάγουμε από τον πόλεμο αυτόν – είναι ότι, ακόμη και στην εποχή της πυρηνικής απειλής, περισσότερο από τις μηχα-

Το τέμενος και ο τάφος του Χουσεΐν, Τρίτου Ιμάμη, στην Κερμπαλά, αποτελούσε τον κύριο στόχο των σιιτών Περσών και αυτό εκφράστηκε μέσα από το σύνθημα «Ζα Εράν Κερμπολά» (Από την Περσία στην Κερμπαλά).

νές, κυριαρχικό και καθ οιστικό στοιχείο στον πόλεμο παραμένε. .θρώπινη ψυχή.

Χημικός πόλεμος. Η χρήση χημικών όπλων από το Ιράκ εν είδει αντιποίνων σε περιπτώσεις περσικών προελάσεων. Πάνω από 1.500 Πέρσες και Ιρακινοί στρατιώτες πέθαναν από τραυματισμό στο μέτωπο από χημικά όπλα. Πολύ περισσότεροι υπέστησαν διάφορα περισσότερο ή λιγότερο σοβαρά τραύματα. Πολλά θύματα υπήρξαν και σε παραμεθόριες αστικές περιοχές, κυρίως του Χουζεστάν και του Κουρδιστάν, με αποκορύφωση το χημικό βομβαρδισμό της Χαλαπτσέ.

Ο βαθμός σοβαρότητας του τραυματισμού από χημικά όπλα εξαρτάται από τρεις κύριους παράγοντες: α) την απόσταση από το σημείο έκρηξης της βόμβας, β) την ποσότητα του αερίου, η οποία είναι διαφορετική από βόμβα σε βόμβα, και γ) από τις καιρικές συνθήκες, δεδομένου ότι από τις καιρικές συνθήκες, δεδομένου ότι ξηρές κλιματολογικές συνθήκες επιφέρουν χειρότερα αποτελέσματα.

Ως προς το είδος των αερίων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στις ρόσφατες εχθροπραξίες δεν έχουν συναχθεί τελικά συμπεράσματα: αέριο CN, νευροτοξικό αέριο TABUN, αέριο μουστάρδας θείου και επιπλέον άλλα είδη αερίων, η ταύτιση των οποίων θα απαιτήσει επιπρόσθετες έρευνες.

Σε μια γενίκευση του πολέμου και ταυτόχρονη κατάχρηση χημικών όπλων από την πλευρά του Ιράκ, η Περσία αποφεύγει τη χρήση απαγορευμένων όπλων. Είναι ευρύτατα γνωστό ότι η τεχνολογία παρασία. Όμως, όπως η Περσία αποφεύγει τους εγκληματικούς βομβαρδισμούς αστικών περιοχών, έτσι θεωρεί τα χημικά όπλα όχι αναγκαία για την τελική έκβαση της σύγκρουσης. Υπάρχει ένα μεγάλο θεωρητικό υπόβαθρο στους μαχητές του Ισλάμ, το οποίο δε διδάσκεται μόνο από θρησκευτικούς ηγέτες, αλλά βιώνεται από τον πιο απλό Πέρση μαχητή: ο πόλεμός του, ο Ιερός Πόλεμος (τζιχάντ), έχει τους δικούς του κανόνες. Σύμφωνα με το Ισλάμ, οι πολεμιστές απαγορεύεται να δηλητηριάσουν ή να στερήσουν από τους αντιπάλους τους το νερό, επιβάλλεται καλή συμπεριφορά και διατροφή των αιχμαλώτων, ενώ τυχόν καταστροφή δένδρων ή ζώων θεωρείται βέβηλη και ανίερη πράξη.

Κ. ΜΕΓΑΛΟΜΜΑΤΗΣ

Η επιγραφή «Το δικαίωμα βέτο των υπερδυνάμεων είναι χειρότερο από το νόμο της ζούγκλας» πάνω στον εξωτερικό τοίχο της κατειλημμένης από φοιτητές αμερικανικής πρεσβείας της Τεχεράνης.